

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
кафедра політології та державного управління**

**КОМУНІКАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ ТА ГРОМАДИ В
УМОВАХ ВІЙНИ: ЛОКАЛЬНИЙ ВИМІР**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (Магістр)

Виконав:

студентка 6 курсу, 627 групи

Сербез Карина Олександрівна

Керівник: к.і.н., доцент кафедри політології
та державного управління Нечаєва-Юрійчук Н.В.

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2023 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Круглашов А.М.

Чернівці – 2023

Анотація

Кваліфікаційну роботу виконала студентка 6 курсу спеціальності «Публічне управління та адміністрування» факультету історії політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Сербез Карина Олександрівна.

Тема кваліфікаційної роботи: «Комунікаційна взаємодія влади та громади в умовах війни: локальний вимір». Науковий керівник – к.і.н., доцент кафедри політології та державного управління Нечаєва-Юрійчук Н.В.

Опис: кваліфікаційна робота підготовлена на актуальну тему, яка вимагає аналізу поточної ситуації та спрямування уваги до характерних проблем комунікації влади та громади на локальному рівні під час війни. В роботі здійснена їх оцінка на локальному рівні; визначені шляхи та методи, які можуть бути використані для покращення комунікаційної взаємодії на локальному рівні; проаналізовані наявні приклади з іноземного досвіду, які можна використати для удосконалення власної комунікаційної стратегії між владою та громадою на локальному рівні.

***Ключові слова:** локальний рівень, демократія, місцеве самоврядування, децентралізація, реформи, комунікація, управління, стратегія, інформація, дезінформація.*

Abstract

Qualification work was completed by Karina Serbez, a 6th year student majoring in Public Management and Administration at the Faculty of History of Political Science and Public Administration of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Topic of the qualification work: «Communication interaction between the authorities and the community in the conditions of war: local dimension». Supervisor: Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the

Department of Political Science and Public Administration Nechaeva-Yuriichuk N.V.

Description: The qualification work was prepared on a topical issue that required an analysis of the current situation and a focus on the specific problems of communication between the authorities and the community at the local level during the war. The work assesses them at the local level; identifies ways and methods that can be used to improve communication interaction at the local level; analyses existing examples from foreign experience that can be used to improve one's own communication strategy between the authorities and the community at the local level.

***Key words:** local level, democracy, local self-government, decentralisation, reforms, communication, governance, strategy, information, disinformation.*

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ К.О. Сербез
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ.....	9
1.1. Теоретико-методологічні основи дослідження комунікації органів публічної влади і громади.....	9
1.2 Аналіз використаних джерел та літератури	26
РОЗДІЛ 2. КОМУНІКАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ ТА ГРОМАД В УКРАЇНІ ПІСЛЯ 2014 РОКУ	33
2.1. Реформи з децентралізації влади: мета та основні результати	33
2.2. Впливи процесів децентралізації на взаємодію влади та громад в Україні в умовах гібридної війни	44
2.3. Комунікація з громадськістю як пріоритет діяльності місцевої влади щодо збереження стабільності у регіоні	53
РОЗДІЛ 3. ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.	62
3. 1. Досвід протидії підривній діяльності агресора в інформаційній сфері на місцевому рівні.....	62
3.2 Інформаційні та комунікаційні виклики для ОМС з початком широкомасштабного вторгнення Росії в Україну.....	74
3.3. Особливості діяльності ОМС в окупації: зміни змісту і форм взаємодії з громадою.....	84
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	96

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабна війна, що її розпочала Росія проти України 24 лютого 2022 року, засвідчила важливість ефективної комунікації органів влади та місцевого самоврядування з громадами. Раптовий наступ російських військ, організація ТРО, опір агресору, тимчасова окупація окремих населених пунктів України продемонстрували дієвість комунікаційних інструментів, використовуваних органами влади для взаємодії з громадами. За досить короткий час стало зрозуміло, що в умовах війни комунікація відіграє вкрай важливе значення й від її ефективності залежить не лише процес прийняття рішень, але й життя й безпека громадян. Тож дана тема є вкрай актуальною, й включає в себе різні аспекти сучасної політичної та соціокультурної дійсності.

Україна перебуває у стані війни від 2014 року. Саме тоді російська сторона ввела війська на територію АР Крим й анексувала його, а також окупувала частину території Донецької та Луганської областей й розпочала активну гібридну війну проти нашої держави. Гібридна війна стала викликом, який у свою чергу став аргументом на користь більш системного підходу до управління інформацією, аналізу комунікаційних стратегій влади та їх вплив на сприйняття громадськістю управлінських рішень.

Зростання ролі медіа в умовах конфлікту та усвідомлення їхнього впливу на громадську думку сприяє активній роботі як органів влади, так і неурядових організацій щодо поширення основ медіаграмотності та розвитку критичного мислення наших громадян. Здійснювані упродовж останніх років дослідження пропагандистських методів та їх вплив на формування уявлень про війну є необхідною складовою формування нових, більш дієвих комунікаційних стратегій взаємодії влади із громадою у вирішенні питань безпеки та гуманітарної допомоги.

Окрім того, актуальність даної теми обумовлена необхідністю системної роботи на розробку заходів та інструментів для забезпечення інформаційної безпеки в умовах військового конфлікту. Враховуючи

вищесказане, вважаємо, що на сучасному етапі надзвичайно важливо здійснювати методичний й системний аналіз інформаційного поля, моніторити ефективність комунікаційних стратегій органів влади та ОМС з громадами задля відновлення державного суверенітету та безпеки нашої держави.

Таким чином, обрана тема дослідження може надати цікавий та значущий матеріал для дослідження в галузі політичних наук та комунікацій. На сучасному етапі соціально-економічного та політичного розвитку функціональна роль комунікації набуває особливої теоретико-методологічної та соціально-практичної актуалізації, викликані тотальним проникненням її в усі сфери суспільного життя. Це й зумовило утвердження нових комунікативних структур, процесів та форм, що забезпечили якісну зміну соціально-комунікативного середовища сучасного світу.

Метою роботи є аналіз комунікативної взаємодії між органами влади та громадою на прикладі окремих локальних громад України. Для досягнення мети слід вирішити наступні **завдання**:

- Здійснити аналіз теоретико-методологічних підходів до вивчення комунікацій;
- Дослідити особливості комунікаційної взаємодії влади та громади в Україні в умовах війни;
- Визначити роль місцевого самоврядування в організації комунікаційної взаємодії з громадами в умовах російсько-української війни ;
- запропонувати пропозиції щодо вдосконалення механізмів комунікації між органами влади та громадою з метою поліпшення якості взаємодії та забезпечення ефективного вирішення суспільних проблем.

Об'єктом роботи є комунікативна взаємодія між органами влади та громадою.

Предметом дослідження є особливості комунікації між органами влади й місцевого самоврядування та громадою в Україні.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від 2014 року до 2022 року (початку широкомасштабного військового вторгнення росії в Україну).

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загально-наукові та спеціально-наукові методи наукового пізнання.

Інформаційна база дослідження. Проблематика комунікаційної взаємодії між органами влади та громадою є предметом дослідження багатьох вчених з різних наукових дисциплін, таких як теорія комунікації, політологія, соціологія, право, психологія та інші. Серед найвідоміших вчених, які займалися цією проблемою: Дж. Грінліф - американський вчений з питань комунікації, який досліджував вплив мас-медіа на політичний процес та демократію. Г. Лассуелл - американський політолог та дослідник комунікації та пропаганди, який розглядав комунікацію як ключовий елемент політичного процесу та зосереджувався на вивченні засобів масової інформації. Д. Холлін - американський соціолог, який досліджував роль комунікації в суспільстві та зосереджувався на питаннях соціальної взаємодії.

Особливе місце серед дослідників належить Дж. Г. Міддлтоуну - американському вченому з питань масової комунікації, який розглядав роль мас-медіа в політичному процесі та взаємодію між масовою культурою та політикою. Також не можемо не згадати Ю.Хабермаса - німецького філософа та соціолога, який зосереджувався на дослідженні публічної сфери та ролі комунікації у формуванні громадської думки. Одним із провідних представників класичної соціології, який зосереджувався на дослідженні соціальної дії та соціальної взаємодії був німецький соціолог М. Вебер. Він досліджував роль влади та її взаємодію з громадою, а також розглядав роль комунікації у формуванні соціальних відносин.

Серед українських науковців, які досліджують проблематику комунікації між органами влади та громадою, можна виділити таких вчених: О. Бондаренко - досліджує питання політичної комунікації, зокрема,

взаємодію між політичними елітами та громадськістю. В. Вдовиченко - досліджує питання взаємодії засобів масової інформації та владних структур, включаючи аналіз репутації та іміджу владних структур. Ю. Ярмоленко - досліджує питання взаємодії владних структур та громадськості в Україні, зокрема, в контексті європейських стандартів демократії та прав людини.

Ці вчені та багато інших науковців в Україні досліджують тему комунікаційної взаємодії між органами влади та громадою з різних позицій та використовують різні методи дослідження для аналізу цієї проблеми.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що основні його положення та висновки можуть бути використані як у наступних дослідницьких проєктах, так і у практичній площині. Зокрема, мова йде про можливість застосування отриманих результаті в процесі консультування структур (насамперед ОМС, регіональної влади тощо), які забезпечують політичне та державне управління як на локальному, так і на регіональному рівні. Запропоновані підходи до визначення сутнісних засад комунікаційних взаємодій влади та громади в Україні сприяють формуванню сучасних й актуальних практик формування комунікаційних стратегій та підбору ефективних інструментів комунікаційної взаємодії органів влади та ОМС з громадами.

Також вивчені дані дослідження можуть знайти застосування під час навчання в освітніх установах при викладанні відокремлених тем загальних та спеціальних курсів з політології, історії, держави та права тощо.

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи визначено її зміст та поставлені завдання. Структура магістерської роботи включає вступ, три розділи, які розглядаються на рівні підрозділів, висновки та список використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи – 103 сторінки. Кількість використаних джерел – 81 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

1.1. Теоретико-методологічні основи дослідження комунікації органів публічної влади і громади

Дослідження комунікації органів публічної влади та громади вимагає врахування теоретико-методологічних підходів для розуміння і аналізу цього процесу.

Суспільство – це вища форма соціальних систем. Структурно суспільство складається з окремих (автономних) підсистем (елементів). До них відносимо індивідів, соціальних груп, спільностей та соціальних інститутів. В ході їхньої взаємодії відбувається обмін різноманітною інформацією. Фактично, ми ведемо мову про постійний обмін інформацією, її циркуляцію, яка є віддзеркаленням національних, політичних, соціальних, економічних та інших відносин, відбиває потреби, інтереси, психічні, культурні та інші риси індивідів, колективу й суспільства взагалі. Отже, без дослідження інформаційних процесів, неможливо отримати істинні (справжні) знання про систему, а відтак – «неможливо ефективно нею керувати» [24, с. 288].

Сучасний розвиток комунікаційних технологій вносить суттєві корективи в алгоритми взаємодії органів публічної влади та громади. До органів публічної влади, відповідно до Конституції України, відносимо державну владу, республіканську владу Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування [47, ч.2 ст.19].

Комунікація між органами публічної влади і громадою є фундаментальним елементом функціонування демократичного суспільства.

Важливість цієї взаємодії виявляється у багатьох аспектах:

1. **Транспарентність та відкритість:** комунікація влади з громадою сприяє створенню транспарентності та відкритості в роботі державних

структур. Якщо інформація про прийняття рішень, їх мотивацію та наслідки є доступною для громадян, це сприяє довірі до владних структур.

2. Легітимність і визнання влади: ефективна комунікація дозволяє владі легітимізувати свої рішення перед громадою. Коли громада розуміє причини і наслідки прийнятих рішень, вона більш схильна їх підтримати.

3. Активна громадська участь: комунікація стимулює активну участь громадян у політичному процесі. Забезпечення відкритості та доступності інформації робить можливим активну дискусію та взаємодію між владою і громадою.

4. Вирішення проблем і конфліктів: комунікація є ефективним інструментом для вирішення конфліктів та роз'яснення непорозумінь. Відкритий діалог сприяє усуненню можливих непорозумінь та конструктивному вирішенню проблем.

5. Підвищення свідомості громади: ефективна комунікація дозволяє владі інформувати громаду про важливі питання, події та ініціативи. Це підвищує рівень свідомості громадян і сприяє їхньому осмисленому участи у суспільному житті.

6. Адаптація до потреб громади: взаємна комунікація дозволяє владі отримувати зворотний зв'язок від громади, що важливо для адаптації стратегій та політик до реальних потреб та очікувань громадян.

7. Ефективна реалізація проектів та програм: Комунікація сприяє ефективній реалізації проектів та програм, оскільки враховує потреби та думку громади. Грамотне інформування та консультації забезпечують широку підтримку для реформ та розвитку [2, с. 193].

Так, комунікація між органами публічної влади і громадою є основним чинником успішного та демократичного функціонування суспільства. Вона створює здоровий діалог, сприяє взаєморозумінню та спільній роботі на благо розвитку громади та країни в цілому.

У сучасному науковому дискурсі присутні різноманітні підходи до визначення та потрактування поняття «комунікація». Найпоширенішим є

наступне розуміння поняття комунікація, що «походить від лат. *communicatio* — єдність, передача, з'єднання, повідомлення, пов'язаного з латинським дієсловом *communico* — роблю спільним, повідомляю, з'єдную, похідним від лат. *communis* — спільний і використовується сьогодні на позначення зв'язку будь-яких об'єктів матеріального й духовного світу. Він також означає зв'язок, повідомлення, звістку, взаємодію, обмін інформацією в суспільстві, створення й поширення інформації, а також засіб зв'язку» [43].

Варто зауважити, що класичні теорії комунікації є основоположними концепціями, які виникли у середині 20-го століття і стали фундаментом для подальших досліджень у галузі комунікації. Ці теорії спрямовані на пояснення процесу передачі інформації та взаємодії між взаємодіючими сторонами.

Серед класичних теорій комунікації виділяють:

1. Теорія Шеннона та Вівера:
 - розроблена інженерами Клодом Шенноном та Ворреном Вівером у 1948 році.
 - концепція комунікації як процесу передачі інформації з відправника до отримувача через канал.
 - введення понять, таких як інформаційна ємність, ентропія та шум, для вимірювання ефективності передачі інформації.
2. Теорія Моделі "Експедитор-Канал-Рецептор" (Sender-Message-Channel-Receiver Model):
 - розвинена інженером та науковцем Клодом Шенноном.
 - модель описує комунікаційний процес через чотири ключові елементи: відправника (експедитор), повідомлення (повідомлення), канал (спосіб передачі) та отримувача (рецептор).
 - допомагає розуміти основні складові та взаємозв'язки у комунікаційному процесі.
3. Теорія Ефектів Ласвелла (Lasswell's Communication Model):
 - представлена політологом Гарольдом Ласвеллом.

- комунікація розглядається як передача "хто, що, через який канал, до кого, з яким ефектом".
- Спрощена модель, яка прагне визначити основні аспекти комунікації у форматі питань [41, с. 19].

Класичні теорії комунікації визначили базові принципи та терміни, що залишаються актуальними в дослідженні сучасної комунікації. Ці теорії стали фундаментом для подальшого розвитку та удосконалення концепцій комунікації в різних сферах, включаючи масову комунікацію, політичну комунікацію та соціальні взаємодії.

Класичні теорії комунікації відіграють важливу роль у розумінні та вдосконаленні взаємодії між органами публічної влади і громадою. Ці теорії становлять теоретичний фундамент, який може бути застосований до аналізу та оптимізації комунікаційних процесів у сфері публічної влади.

Нижче розглянуті ключові аспекти ролі класичних теорій комунікації для комунікації органів публічної влади і громади:

1. Оптимізація комунікаційного процесу:
 - класичні теорії комунікації дозволяють розглядати комунікацію як систему, визначаючи її основні елементи та взаємозв'язки.
 - моделі "Експедитор-Канал-Рецептор" та інші концепції допомагають розібратися в процесі передачі повідомлень від органів влади до громади та навпаки, зокрема через масові засоби масової інформації, публічні виступи, соціальні мережі тощо.
2. Врахування контексту та аудиторії:
 - теорії комунікації вказують на важливість врахування контексту та особливостей аудиторії для успішної комунікації.
 - поняття «хто, що, через який канал, до кого, з яким ефектом» (теорія ефектів Ласвелла) допомагає враховувати основні фактори в комунікації органів влади та громади.
3. Ефективність передачі інформації:
 - теорія Шеннона та Вівера надає основи для вимірювання

ефективності передачі інформації.

- визначення шумів, інформаційної ємності та ентропії допомагає розуміти, які чинники можуть впливати на якість та зрозумілість інформації.

4. Моделювання взаємодії та зворотного зв'язку:

- класичні теорії стимулюють створення моделей взаємодії, включаючи зворотний зв'язок.

- визначення ролі відправника та отримувача, а також можливостей для зворотного зв'язку, сприяє покращенню взаємодії органів влади з громадою та забезпеченню відкритої комунікації.

5. Розуміння культурних та соціальних аспектів:

- теорії комунікації допомагають враховувати різні культурні та соціальні контексти взаємодії [42, с. 110].

При розгляді комунікації органів влади з громадою це особливо важливо, оскільки сприяє врахуванню різноманітності та особливостей аудиторії.

Історія формування наукового дослідження, аналізу поняття «комунікація» відбувається на фоні реальних проблем, процесів, що постійно змінюють один одній. Тож не дивно, що чимало з існуючих теорій комунікацій й досі не мають однозначного розв'язання (імовірно, через відкритість і мінливість самого процесу поширення).

Серед науковців немає однозначного розуміння сутності комунікації та комунікативістики як теорії й практики. Вважаємо доцільним звернутися до наукового доробку А. Черних, де наголошується, що комунікативістика й соціологія масових комунікацій мають тривалий період латентного існування. Відповідно, даний період є часом поступового нагромадження знань. Він умовно позначається як протокомунікативістика, що означає сукупність економічних, соціальних і психологічних ідей, які дедалі повніше відбивали реалії громадського життя, «починаючи з XVIII ст., і створили той когнітивний фундамент, на якому виникає досліджувана нами дисципліна. Саме в цей період створюються основні індустріальні (технічні) системи

комунікації, формуються основні принципи вільної торгівлі, а також виникають теоретичні системи соціології як науки» [38, с. 43].

Ефективність обміну інформацією між владою та громадою суттєво залежить від рівня пізнання та комунікативної компетентності останньої. У контексті вивчення цього явища можна використовувати ряд теоретико-методологічних основ.

1. Теорія комунікації:

- використання класичних та сучасних теорій комунікації, таких як теорія моделі "експедитор-канал-рецептор," теорія масової комунікації, теорія двосторонньої комунікації тощо.

- розгляд аспектів вербальної та невербальної комунікації в контексті влади та громади.

2. Теорія взаємодії:

- дослідження взаємодії між сторонами, зокрема вимір влади, взаємовпливу та взаєморозуміння.

- аналіз теорії соціальних обмінів та інших концепцій, що описують динаміку взаємодії між органами влади та громадою.

3. Теорія політичної комунікації:

- розгляд комунікації в політичному контексті, зокрема, аналіз впливу комунікації на політичні процеси та рішення.

- дослідження стратегій політичної комунікації, використовуваних владою та громадою.

4. Медіа-теорія:

- аналіз ролі медіа в комунікації між владою та громадою, включаючи використання нових медіа.

- дослідження впливу медіа на формування громадської думки та сприйняття повідомлень влади.

5. Соціологічні та психологічні підходи:

- використання соціологічних та психологічних теорій для розуміння соціальної взаємодії та впливу на громадську поведінку.

- дослідження психологічних аспектів сприйняття інформації влади громадою.

6. Культурологічний підхід:

- розгляд впливу культурних факторів на комунікацію між різними суб'єктами.

- вивчення взаємодії у контексті різних культурних норм та цінностей [31, с. 98].

Ці теоретико-методологічні підходи можна комбінувати для створення комплексного розуміння процесів комунікації між органами влади та громадою в умовах різних соціальних та політичних контекстів.

Ці теоретико-методологічні підходи можна комбінувати для створення комплексного розуміння процесів комунікації між органами влади та громадою в умовах різних соціальних та політичних контекстів. Важливо підкреслити, що комунікація як явище має системотворчий характер. Це у свою чергу обумовило характер й спроби його системного дослідження.

Використання системного підходу у нашій науковій розвідці передбачає, що:

1) суспільство є відкритою системою, автономні підсистеми (елементи), а саме – індивіди, соціальні групи, різного роду спільності та соціальні інститути, обмінюються у будь-якій точці дотику (взаємодії) необхідною інформацією;

2) невід'ємною властивістю функціонування будь-якої системи (суспільства насамперед) забезпечує особливий обмін інформацією між її елементами.

У процесі своєї життєдіяльності автономні підсистеми (елементи) системи (суспільства) вступають між собою у різні зв'язки, взаємодії та відносини. Останнє відкриває можливість стверджувати, що один із об'єктів нашого дослідження – система державного управління, є відкритою системою, яка не лише має, але й формує комунікаційні зв'язки з навколишнім середовищем.

Комунікація між органами публічної влади та громадою - це процес обміну інформацією, ідеями, думками та переконаннями між представниками влади та громадськістю. Це важливий елемент функціонування демократичного суспільства і визначає взаємовідносини між громадянами і тими, кого вони обрали або призначили для представницьких чи виконавчих обов'язків.

Так, розуміння та застосування класичних теорій комунікації допомагає вдосконалювати стратегії комунікації органів публічної влади та громади, забезпечуючи ефективну та взаєморозуміючу взаємодію між ними.

Комунікація є необхідною умовою життєдіяльності людини й однією з основ існування суспільства, оскільки суспільство – це, у першу чергу, ті зв'язки та взаємовідносини, в які вступають його члени. Усі аспекти життєдіяльності людини пронизані комунікацією. Саме комунікація перетворює людину як біологічний організм в людину у повному розумінні цього слова.

Комунікативний процес в інформаційному суспільстві – необхідна передумова становлення, розвитку та функціонування всіх соціальних систем, забезпечує зв'язок між людьми та різними спільнотами, налагоджує зв'язок між поколіннями для передачі накопиченого соціального досвіду, організації спільної діяльності, розвитку культури. Зміст комунікаційних повідомлень включає: знання та вміння (комунікант щось знає або вміє й може, відповідно, поділитися своїм досвідом з іншими індивідами); стимули (вольові впливи, які спонукають до активності); емоції (комуніканту важливо емоційно «розрядитися», отримати співчуття, а реципієнт шукає позитивних емоцій і душевного комфорту). Особливий соціокомунікаційний простір для передачі повідомлень в просторі та часі формують соціальні комунікації.

Соціальна комунікація – це процес передачі, переробки та сприйняття (загалом цілеспрямованого обміну) між соціальними суб'єктами цілісних знакових повідомлень, у яких відображені соціально значущі для них інформація, знання, ідеї, емоції тощо, обумовлений низкою соціально

значимих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, прийнятих у даному суспільстві.

Основні поняття, пов'язані з комунікацією органів публічної влади і громади:

1. Інформаційний обмін:

- від влади до громади: органи влади повинні передавати інформацію про свою діяльність, рішення та політику.

- від громади до влади: громада має право висловлювати свої потреби, думки і погляди, що впливає на формування владних рішень.

2. Двостороння комунікація:

- діалог: взаємна обмін інформацією та думками між представниками влади та громадою.

- слухання: влада повинна уважно слухати потреби та думки громадян, а громада повинна мати можливість отримати відповіді на свої питання.

3. Прозорість:

- відкритість влади: забезпечення доступу до інформації про діяльність влади для громадськості.

- активна участь громади: залучення громадян до процесів прийняття рішень та визначення стратегій розвитку.

4. Партнерські відносини:

- співпраця: розробка та реалізація проектів та програм на основі спільної діяльності влади і громади.

- взаємодія: пошук інноваційних рішень та взаємний вплив на суспільні процеси.

5. Соціальна відповідальність:

- влада: виконання своїх функцій з урахуванням соціальних потреб і інтересів громади.

- громада: активна участь у справах суспільства та відстоювання власних прав і інтересів.

6. Медіа та інформаційне середовище:

- публічна інформація: взаємодія через різні медіа для забезпечення широкого доступу до інформації.
- вірогідність інформації: забезпечення достовірності та об'єктивності інформації, що поступає від обох сторін [28, с. 5].

Ці поняття допомагають визначити ключові аспекти і принципи комунікації між органами влади та громадою, сприяючи побудові ефективної та взаємодіючої системи взаємовідносин.

Так, опираючись на комплексний підхід до дослідження комунікативних процесів і явищ, теорії соціальної комунікації вивчають взаємодію та обмін інформацією між індивідами та групами в соціальному контексті. Ці теорії допомагають розуміти, як суспільство взаємодіє та впливає на сприйняття інформації, взаємини та формування спільної думки.

Деякі ключові теорії соціальної комунікації включають:

1. Теорія символічного інтеракціонізму:
 - розроблена Джорджем Гербертом Мідом і іншими соціологами.
 - акцентує увагу на тому, як індивіди взаємодіють та взаємодіють за допомогою символів та значень.
 - зосереджена на ролі взаємодії та визначення ситуацій в процесі комунікації.
2. Теорія обмеженого обґрунтування:
 - запропонована Дж. Ч. Парком та Ервіном Гофманом.
 - визначає те, як люди обмежують свої висловлення, керуючись соціальними нормами та очікуваннями.
 - акцентує увагу на тому, як соціальний контекст впливає на обґрунтування та прийняття інформації.
3. Теорія спільного визначення проблем:
 - розроблена Джорджем Гербертом Блумером.
 - зосереджена на тому, як спільність визначає інтерпретації ситуацій та проблем.

- визначає, як групи спільно створюють значення та розуміння через процес взаємодії.

4. Теорія діалогічної комунікації:

- розвивалася у роботах Міхаеля Бахтіна та його послідовників.
- акцентує увагу на динаміці взаємодії та діалогів між учасниками комунікації.

- засуджує ідею "одноманітності" в переказі та підкреслює важливість різноманітності та взаємодії думок.

5. Теорія інформаційного впливу:

- розроблена Йозефом Клаусом і Гербертом Кельнером.
- аналізує, як соціальні групи впливають на думки та дії інших шляхом передачі інформації та взаємодії.

- вивчає питання влади, авторитету та переконань у комунікаційних процесах [2, с. 103].

Теорії соціальної комунікації є важливим інструментом для розуміння та аналізу взаємодії між індивідами та групами у соціальному середовищі. Вони враховують культурні, психологічні та соціальні аспекти взаємодії, що є ключовим для розуміння та вдосконалення комунікації в різних сферах життя, включаючи взаємодію органів публічної влади та громади.

В умовах глобалізації відбувається модернізація функцій держав. Трансформаційні процеси отримують нову динаміку, зокрема через неможливість контролю культурноінформаційних потоків у межах національних кордонів. «Коли простір місць, поступається своїми прерогативами простору потоків, відбувається істотне переосмислення суті всіх культурно-комунікаційних процесів, писав М.Кастельс, культурні коди формують простір прийняття управлінських рішень, влада зосереджується в мережах інформативного обміну й маніпуляції символами» [80].

Суспільні та політичні комунікації виступають одночасно і фактором політичної трансформації, і тією сферою, де дані процеси відбуваються максимально швидко, охоплюють різні (усі) рівні функціонування. Зміни у

комунікативному просторі призводять до масштабних змін інституційної структури сучасних держав, які визначаються як інформаційне суспільство. Дійсно, «суспільство тільки здається статичною сумою соціальних інституцій: насправді воно день у день відроджується або творчо відтворюється за допомогою певних актів комунікативного характеру, що мають місце між його членами» [57, с. 9].

Ведучи мову про Україну, разом з процесами глобальних зрушень наша зіштовхнулася з фактом багатовимірних трансформацій, за яких одночасно відбувалися, з одного боку, процеси демократизації та створення сучасної національної держави, з іншого – формування єдиної політичної нації та державної ідентичності. Окрім того, залишився незавершений процес формування національної державності. Він ускладнюється під впливом зовнішньої агресії та необхідності протистояння в інформаційній та конвенційній війнах.

Теорії політичної комунікації вивчають взаємодію між політичними акторами, громадянами та масовими медіа в політичному контексті. Ці теорії допомагають розуміти, як інформація та повідомлення впливають на формування громадської думки, політичний процес та прийняття рішень.

З огляду на поставлену мету та завдання, необхідно згадати окремі теорії політичної комунікації:

1. Теорія Агенди-Сеттінг (Agenda-Setting Theory):
 - розроблена Максвелом Маккомбсом та Дональдом Шоем у 1968 році.
 - аргументує, що масові медіа не тільки відображають суспільні питання, а й активно визначають та формують громадську повідомленість про те, що є важливим.
2. Теорія культури публічності (Public Sphere Theory):
 - представлена Юргеном Габермасом.
 - акцентує увагу на важливості публічного обговорення та взаємодії громадян у формуванні громадської думки та політичних рішень.

3. Теорія пропаганди:
 - вивчає вплив інформації та повідомлень, розповсюджених урядом чи політичними групами, на формування громадської думки.
 - розглядає методи та техніки маніпулювання інформацією для досягнення політичних цілей.
4. Теорія дворового журналізму (Horse-Race Journalism):
 - аналізує спосіб представлення політичних подій у засобах масової інформації, зокрема під час виборчих кампаній.
 - фокусується на гонці за "конями" (кандидатами), а не на політичних позиціях чи програмах.
5. Теорія впливу засобів масової інформації (Media Effects Theory):
 - аналізує вплив масових медіа на громадські погляди та поведінку.
 - вивчає питання впливу медіа на формування ставлення до політичних подій та особистостей.
6. Теорія відомчих ефектів (Framing Theory):
 - аналізує, як представлення та упорядкування інформації впливає на сприйняття подій.
 - розглядає питання того, як медіа та політичні актори "рамки" подій, визначаючи, як їх інтерпретувати.
7. Теорія медіагерменевтики (Media Hermeneutics):
 - зосереджена на інтерпретації медійних повідомлень та їхньому впливі на розуміння політичних питань.
 - використовує поняття герменевтики, що означає розуміння та тлумачення текстів [48, с. 128].

Ці теорії політичної комунікації допомагають розкрити складність взаємодії між політичними процесами, громадянами та масовими медіа. Вони враховують вплив різних факторів на політичний дискурс і можуть служити основою для розробки стратегій комунікації та розуміння політичного середовища.

Модерний політичний процес є складною, багатоаспектною,

різновекторною взаємодією суб'єктів усіх рівнів функціонування. Тут політична комунікація є специфічним видом політичних відносин, за допомогою якого відбувається регулювання політичними силами виробництва та поширення суспільно-політичних ідей, моделювання світогляду та поведінки широких прошарків населення з їх допомогою. Інформація, таким чином, тут виступає як сукупність знань та повідомлень про різноманітні політичні й соціальні явища, факти і події. З допомогою інформації відбувається передача політичного досвіду, координація зусиль громадян, їхня політична соціалізація, адаптація, а також структурується політичне життя.

Процеси взаємодії влади та громадян перебувають у фокусі уваги представників різноманітних концепцій політичної та масової комунікації. У ряді випадків ведемо мову про те, що виникнення тих чи інших концепцій пов'язано насамперед із прагненням пояснити окремі аспекти функціонування соціально-політичних структур. Насамперед мова йде про дискурси та дослідження їхньої сутності, ролі та місця у комунікаційній взаємодії влади та громади. Варто відзначити, що мова тут розглядається у якості основного засобу комунікації. Й таким чином формується поняття мовної комунікації. Т. ван Дейк, дослідник дискурсів, наголосив, що саме когнітивні процеси є провідною метою дослідження соціальних наук. Вони виступають певним змістом комунікативної взаємодії. За ван Дейком, дискурс – «це комунікативна подія, що відбувається між тим, хто говорить, і тим, хто слухає або спостерігає в процесі комунікативної дії в визначеному часовому, просторовому та іншому контексті», інтеракція, яка характеризується «складною єдністю мовної форми, значення та дії» [18] і «не обмежується рамками конкретного мовного висловлювання, тобто межами тексту чи самого діалогу» [18].

Даний методологічний підхід дозволить нам здійснити систематизацію джерельної бази дослідження та виокремити методологічні прийоми, які використовуються науковцями в межах концептуальних поглядів близьких

до нашої наукової проблеми.

Здійснення комунікації між органами публічної влади і громадою включає в себе ряд кроків та механізмів. Цей процес може відрізнятись в різних країнах чи громадах, але основні його етапи можна визначити так:

1. Визначення споживачів інформації:
 - визначення груп громадськості, які є основними адресатами комунікації.
 - аналіз потреб, очікувань і інтересів цих груп.
2. Розробка комунікаційної стратегії:
 - визначення цілей та завдань комунікації.
 - обрання засобів та каналів комунікації (публічні виступи, прес-релізи, соціальні мережі, тощо).
 - розробка контенту для різних аудиторій.
3. Створення каналів зв'язку:
 - формування офіційних веб-сайтів, соціальних мереж та інших платформ для публічної інформації.
 - забезпечення наявності інформаційних каналів для громадян (гарячі лінії, електронні форми звернень тощо).
4. Розповсюдження інформації:
 - організація прес-конференцій, брифінгів та інших подій для представлення важливої інформації.
 - публікація прес-релізів, інформаційних бюлетенів та інших матеріалів для забезпечення доступу до інформації.
5. Активна участь в спільноті:
 - організація зустрічей, форумів та інших подій для прямого спілкування з громадою.
 - активна участь у громадських обговореннях і консультаціях.
6. Зворотній зв'язок:
 - створення механізмів для прийому і обробки звернень від громади.

- забезпечення системи зворотного зв'язку для отримання відгуків і пропозицій.

7. Взаємодія із ЗМІ:

- ведення спільної роботи із представниками ЗМІ для забезпечення об'єктивної та точної інформації.

- організація брифінгів та інтерв'ю для представлення офіційних позицій.

8. Оцінка та адаптація:

- аналіз ефективності комунікаційної стратегії та корекція підходів на основі отриманих даних та зворотного зв'язку.

- вдосконалення каналів та методів комунікації відповідно до змін у громаді та оточуючому середовищі [22, с. 97].

Цей порядок дозволяє створити ефективну систему комунікації, спрямовану на взаємодію між органами влади та громадою, а також на врахування їхніх взаємних потреб та очікувань.

Як соціальне явище, комунікація – це, на думку авторки, однолінійна спрямованість інформаційного впливу суб'єкта на об'єкт, при якій зворотний зв'язок або реакція об'єкта на вплив не є однозначно передбачуваними. Об'єкт, безперечно, може здійснити оцінку комунікації, виразити власну реакцію на вплив. Але у даному випадку необхідно взяти до уваги, що об'єкт може це зробити (й робить) уже в якості суб'єкта комунікаційної взаємодії, й, відповідно, використовуючи доступні йому інші канали.

Здійснення комунікації між органами публічної влади і громадою може стикатися з різними проблемами та викликами, які важливо враховувати для покращення якості взаємодії. Серед них:

1. Неясність та недостатня прозорість:

- проблема: брак відкритості та доступності інформації про рішення, процеси та дії влади.

- наслідок: громада може відчувати недовіру, а влада може втрачати легітимність.

2. Недостатня участь громади:
 - проблема: відсутність механізмів активної участі громади в процесі прийняття рішень.
 - наслідок: громада може відчувати відчуження та втрату інтересу в участі у громадських справах.
3. Нерівномірний доступ до інформації:
 - проблема: нерівність у доступі до інформації, зокрема для різних соціальних, етнічних чи економічних груп.
 - наслідок: нерівномірність участі та можливостей впливу для різних частин громади.
4. Відсутність ефективного механізму зворотного зв'язку:
 - проблема: недостатня система зворотного зв'язку для прийому відгуків та пропозицій від громади.
 - наслідок: влада може втратити можливість враховувати думку громади та адаптувати свою політику.
5. Мовні та культурні бар'єри:
 - проблема: відсутність ефективних засобів спілкування для представників різних мов, культур та соціальних груп.
 - наслідок: важкість у взаєморозумінні та створенні сприятливого середовища для комунікації.
6. Політизація та маніпуляція інформацією:
 - проблема: використання комунікації владою для політичних мети та маніпуляції інформацією.
 - наслідок: втрата об'єктивності та довіри до інформації, яку надає влада.
7. Технологічні виклики:
 - проблема: недостатня адаптація до сучасних технологій, які можуть полегшити комунікацію.
 - наслідок: втрата шансів на досягнення максимального охоплення та ефективності взаємодії [29, с. 132].

Вирішення цих проблем передбачає впровадження прозорих та демократичних механізмів комунікації, залучення громади до процесів прийняття рішень, активне врахування потреб та думок громади, а також забезпечення рівного доступу до інформації для всіх груп населення.

Таким чином, у даному розділі магістерської роботи проведено глибокий аналіз теоретичних та методологічних аспектів взаємодії між органами влади та громадою через призму комунікаційних процесів. Отримані висновки та взаємозв'язки надають теоретичний каркас для подальшого дослідження, а також можуть слугувати основою для розробки рекомендацій у практичних аспектах взаємодії влади та громади. В ході аналізу розглянуті основні концепції комунікації, включаючи теорії масової комунікації, соціальні та політичні теорії, що дозволило визначити ключові аспекти взаємодії. Окрема увага приділена ролі медіа, соціологічним та культурологічним аспектам, що відображають важливість розуміння контексту та особливостей суспільства для успішного здійснення комунікації між сторонами.

Методологічний підхід до дослідження включає в себе використання різноманітних наукових методів, таких як аналіз літератури, емпіричні дослідження, взаємодія з експертами та учасниками комунікаційних процесів. Це дозволяє отримати комплексний погляд на взаємодію влади та громади, враховуючи різноманітні фактори, що впливають на цей процес.

1.2 Аналіз використаних джерел та літератури

Використані джерела та література при дослідженні комунікації органів публічної влади і громади в магістерській роботі розкривають широкий спектр досліджень та підходів до цієї проблематики. Аналіз використаних джерел та літератури є критично важливим етапом в проведенні будь-якої наукової роботи чи дослідження, оскільки він відкриває наступні можливості для наступної наукової роботи:

1. Підтвердження достовірності і точності інформації: аналіз джерел дозволяє перевірити достовірність та точність інформації, яка використовується в роботі. Важливо переконатися, що джерела є авторитетними та надійними, щоб уникнути поширення помилкової інформації.

2. Оцінка наукової значущості: аналіз літератури дозволяє визначити наукову вагомість використаних джерел. Зокрема, важливо визначити, чи є джерела опублікованими у наукових журналах, визнаних експертами у відповідній галузі.

3. Формування критичного погляду: аналіз джерел допомагає науковцеві розвивати критичне мислення. Це дає можливість оцінювати різні точки зору, ідентифікувати можливі обмеження чи упередження, що можуть бути присутні у використаних джерелах.

4. Забезпечення релевантності та актуальності: аналіз літератури допомагає переконатися, що використані джерела є актуальними та релевантними для конкретної теми дослідження. Галузі, що динамічно розвиваються, потребують системного оновлення літературного огляду. Останнє стосується й нашої теми дослідження.

5. Ідентифікація прогалін та можливостей для подальших досліджень: аналіз літератури допомагає визначити прогаліни у наявному знанні та можливості для подальших досліджень. Вчені можуть визначити, які аспекти теми вже вивчені і де існують прогаліни, що вимагають уваги.

6. Дотримання наукових стандартів і етики: важливість аналізу використаних джерел полягає й у дотриманні наукових стандартів та етичних принципів. Необхідно уникати плагіату та забезпечувати адекватне визнання та цитування джерел [29, с. 132].

В цілому, аналіз використаних джерел та літератури є ключовим етапом в дослідженні, що сприяє якості та вірогідності наукової роботи та робить її вагомою внеском у науковий діалог.

Так, використані різноманітні джерела, які враховують теоретичні,

методологічні та практичні аспекти взаємодії між владою та громадою через призму комунікації. Авторкою проаналізовано класичні теорії комунікації. Зокрема, здійснено детальний аналіз класичних теорій комунікації, таких як теорія Шеннона та Вівера (Mathematical Theory of Communication), теорія ефектів Ласвелла (Two-Step Flow Theory) та теорія моделі «експедитор-канал-рецептор» (Berlo's Sender-Message-Channel-Receiver Model). Ці теорії допомогли розуміти основні принципи комунікації та їх застосування до взаємодії влади та громади [72, 50, 24].

Окрема увага звернена на теорії соціальної комунікації, зокрема теорію соціальних обмінів, що розглядає взаємодію та обмін інформацією між різними соціальними групами [51]. Аналіз теорій політичної комунікації та досліджень зарубіжних та національних кейсів дозволив сформулювати теоретико-методологічну основу для подальшого дослідження, зрозуміти особливості та різноманітність підходів і взаємодій в різних культурних та соціальних умовах. Ці дослідження включають аналіз взаємодії між владою та громадою в різних соціокультурних та політичних умовах, що дозволяє враховувати різноманітність підходів у різних контекстах [15, 74].

Оскільки хронологічні рамки роботи охоплюють період гібридної війни та широкомасштабне військове вторгнення Росії в Україну, під час дослідження окрема увага була звернена на аналіз сутності гібридної війни та війни як комплексного суспільно-політичного явища. Серед авторів, чії роботи були використані під час нашого наукового пошуку, українська дослідниця Г. Яворська (стаття «Гібридна війна як дискурсивний конструкт»), співробітники Національного інституту стратегічних досліджень, автори книги «Світова гібридна війна», за загальною редакцією В. Горбуліна. Серед запропонованих українськими науковцями визначень гібридної війни – її розуміння «як воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний з військових і

невійськових способів ведення гібридного конфлікту застосовується у воєнних цілях та використовується як зброя» [81, с. 41].

Природу гібридної війни чітко визначає директор Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії України Г. Перепелиця: «Гібридна війна охоплює і активні бойові дії, і перемир'я, і переговори, і миротворчі заходи на різних стадіях ескалації конфлікту. У цьому новому виді війни розмитотою стала і розмежувальна лінія між миром і війною. Тут немає оголошення війни, воєнні дії слідує відразу за «мирними переговорами» і «остаточним перемир'ям», під час яких гібридна війна, хоч і з меншою інтенсивністю, а все ж триває» [27, с. 89].

Сам термін «війна», на думку Г. Любовця і В. Короля (стаття «Національна безпека та її інформаційна складова») використовується для позначення сучасних конфліктів досить умовно. Більш логічно у даному випадку вести мову про глобальний гібридний тероризм: «Це те поняття сучасного безпекового середовища, яким потрібно оперувати замість поняття «війна». Війна – це поняття, обмежене в часі, ресурсах, потенціалах. Це прямі конфлікти, бойові дії масового характеру. Це фронт і, відповідно, тил, характеристикою якого є суспільно-політична спроможність повного контролю за ситуацією в цій частині держави і суспільства» [27, с. 89].

Світова історія сповнена прикладами гібридних воєн, особливо новітні часи. Серед них – військово-політичний конфлікт між Вірменією і Азербайджаном у кінці 1980 – на початку 1990 років (Карабаська війна). П'ятиденна російсько-грузинська війна 2008 року, яка велася одночасно із застосуванням економічного тиску, інформаційних і кібератак, та армії. Тут необхідно зауважити, що інформаційний фронт російсько-грузинської війни охопив не лише кавказький регіон, але й Європу, Америку й інші регіони світу. На нашу думку, цей досвід був використаний російською стороною у війні проти України, яка ведеться з 2014 року.

У сучасному науковому дискурсі серед прикладів гібридних воєн здебільшого представлені сучасні війни та політичні й військові конфлікти.

Враховуючи те, що Росія оголосила себе спадкоємицею СРСР, хотілося б відзначити, що сам Радянський Союз був країною «гібридного» способу політичного мислення й, відповідно, організації боротьби проти інших народів та їхніх визвольних змагань. Так, до прикладу, період радянської історії, відомий для багатьох як «громадянська війна» 1918–1921 років, була найкривавішою і найзапеклішою для нашої країни війною проти зовнішнього агресора, якою на той час була Радянська Росія. Цей період відомий в історії пострадянського простору як час громадянської війни, однак вважаємо, що це була перша відверта російсько-українська війна. Її основними інформаційними компонентами була російська пропаганда (насамперед, тези Леніна, Троцького, Сталіна). А також масове військово-терористичне вторгнення – січень 1918-го року. І далі – увесь набір гібридних ознак: створення альтернативних владних органів і сепаратистських територіальних анклавів; системна діяльність на поділ України (так звані «Донецько-Криворізька республіка», «Новоросія», які фактично є сучасними аналогами «ДНР» і «ЛНР»). Після приєднання українських земель до радянської Росії наступна політика Москви була спрямована на повне знищення України через поєднання різних форм терору. Це – три голодомори (1921–1922рр.; 1932–1933рр.; 1947р.) з наступним швидким заселенням російським елементом спустошених голодом населених пунктів (сіл та селищ контрольованих Москвою регіонів нашої держави); «терор і нагнітання страху в суспільстві через сталінські репресії (1917–1956); мовні війни; переслідування дисидентів; етнічні чистки [27, с. 89].

Під час дослідження були використані українські медіа ресурси та різноманітні інформаційні джерела. Було залучено медіа та інформаційні джерела для вивчення ролі медіа у формуванні громадської думки, впливу на комунікацію влади та сприйняття повідомлень громадою, зокрема й соціальні мережі, телеграм-канали тощо [10, 11, 12]. Окрім того, були використані роботи дослідження медіа в Східному партнерстві та Росії. На особливу увагу заслуговує аналіз пропагандистських меседжів - дослідження, проведене

влітку 2016 року в Україні, Грузії, Азербайджані, Вірменії, Білорусі та Молдові, виявило, що російська пропаганда застосовує різноманітні стратегії впливу на аудиторію кожної країни. Основні меседжі стосуються розвалу Євросоюзу, провалу реформ в Україні та пов'язаності добробуту пострадянських країн із Росією. Його основні висновки:

- Україна виявилася найбільш схильною до відтворення російських меседжів (46,5% від усіх випадків).
- Теми, пов'язані з Євросоюзом, отримали негативне висвітлення та скептицизм.
- "Мандрівні" пропагандистські наративи адаптуються до аудиторії кожної країни (44 меседжі).
- Російські меседжі рухаються через ЗМІ, коментарі експертів та місцевих політиків.
- Кожна країна має свою специфіку у виборі "тем-ключів" та меседжів.
- Результати вказують на обмежений інформаційний обмін між країнами через «російський пропагандистський фільтр»[30].

Цей аналіз засвідчив важливість активної розробки даної теми дослідження в контексті вироблення ефективних інструментів протидії російській пропаганді та дезінформації, зокрема через комунікаційну роботу органів публічної влади з громадами.

Для розуміння вже вироблених Європейським Союзом алгоритмів протидії російській пропаганді було проаналізовано роботу електронних ресурсів Співтовариства, зокрема офіційний сайт Ради Європи [4, 5] та спеціальний сайт з протидії пропаганди [7].

Розуміння особливостей взаємодії органів публічної влади з громадами на локальному рівні, зокрема, на рівні окремих громад, було можливим завдяки аналізу комунікаційних стратегій [14] та соціальних мереж як активно використовуваних комунікаційних інструментів.

Таким чином, проведений аналіз використаних джерел та літератури,

що стосується проблеми комунікації між органами публічної влади та громадою, засвідчує багатоплановість даного питання та важливість здійснення системних науково-практичних пошуків у даному напрямку. Здійснений комплексний огляд теоретичних концепцій, наукових досліджень та емпіричних висновків демонструє актуальність та складність комунікаційної взаємодії органів публічної влади та громади в сучасному суспільстві.

У ході аналізу були визначені ключові теорії комунікації, що відіграють важливу роль у розумінні механізмів взаємодії між владою та громадою. Класичні теорії комунікації, соціальна комунікація та політична комунікація виявилися інструментами, які допомагають розглядати комунікаційні процеси в різних контекстах та рівнях суспільства.

Аналіз використаних джерел підкреслив важливість врахування культурних, соціальних та психологічних аспектів взаємодії. Також виявлено, що медіа впливають на формування громадської думки та визначення актуальних питань (теорія агенди-сеттінг), а використання різних фреймів може змінювати сприйняття подій (теорія фреймінгу). Можна зазначити, що врахування та вивчення різноманітних теоретичних підходів до комунікації між органами влади та громадою є необхідним для розуміння та вирішення проблем, що виникають у цьому процесі. Аналіз використаних джерел став основою для подальшого дослідження впливу комунікації на ефективність владних структур та задоволення потреб громади, а також виявлення можливих напрямків для вдосконалення цього важливого аспекту суспільного життя.

РОЗДІЛ 2. КОМУНІКАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ ТА ГРОМАД В УКРАЇНІ ПІСЛЯ 2014 РОКУ

2.1. Реформи з децентралізації влади: мета та основні результати

Упродовж останніх десятиліть спостерігаємо системні кроки до реформування адміністративного управління нашої держави з метою оптимізації своєї діяльності у відповідь на національні і глобальні виклики та загрози. Реформи з децентралізації влади є важливим елементом політичного та соціального розвитку сучасних суспільств. Вони сприяють вирішенню актуальних проблем організації державного управління та місцевого самоврядування в сучасних умовах. На нашу думку, важливість децентралізації підтверджується наступними факторами:

1. Збільшення ефективності та відповідальності: децентралізація дозволяє делегувати владу та відповідальність на рівень місцевого самоврядування. Це може призводити до більш ефективного та оперативного вирішення проблем на місцевому рівні, оскільки влада є більш прямою та зорієнтованою на конкретні потреби громади.

2. Розвиток громадянського суспільства: Децентралізація сприяє активнішій участі громадян у прийнятті рішень та управлінні. Громадяни мають більше можливостей впливати на справи свого регіону чи міста, що зміцнює громадянське суспільство та розвиває демократичні інституції.

3. Локалізація рішень: Децентралізація дозволяє краще враховувати специфічні особливості та потреби різних регіонів чи громад. Рішення, прийняті на місцевому рівні, можуть бути більш адаптованими та ефективними, оскільки вони враховують конкретний контекст.

4. Економічний розвиток: децентралізація може сприяти розвитку місцевих економік, оскільки місцеві органи влади можуть активніше працювати над створенням сприятливих умов для бізнесу та інвестицій.

5. Зниження корупції: передача влади на місцевий рівень може

сприяти зниженню рівня корупції. Локальні органи влади, більш прозорі та відкриті для громадян, можуть бути ефективніше контрольовані та перевірені.

6. Підтримка інновацій: децентралізація стимулює конкуренцію між різними регіонами та містами. Це може призводити до впровадження інновацій та кращих практик в управлінні, що користується підтримкою інших адміністративних одиниць.

7. Зміцнення національної єдності: децентралізація дозволяє краще враховувати інтереси різних регіонів, що може сприяти зміцненню національної єдності, оскільки кожен регіон відчуває свою участь у прийнятті рішень на загальнодержавному рівні [53, с. 95].

Враховуючи ці аспекти, реформи з децентралізації влади можуть значно впливати на соціально-економічний розвиток та демократичні структури суспільства. Основними факторами, які визначають необхідність реформування місцевої влади, є демографічні зміни, технологічні трансформації (розвиток технологій). Вони призводять до внутрішньої та зовнішньої міграцій, старіння населення, урбанізації, збільшення податкового навантаження тощо. Необхідно також зазначити, що в умовах децентралізації важливу роль відіграє феномен лідерства як важливої передумови вирішення поточних завдань та досягнення актуальних цілей.

У наш час лідерство ґрунтується на різноманітних факторах, таких як знання, досвід, ефективність у прийнятті рішень та комунікативні навички. Важливим компонентом становлення політико-управлінського лідерства є участь у демократичних процесах, що надає громадянам можливість обирати своїх представників та впливати на прийняття рішень.

Додатково, важливою умовою становлення політико-управлінського лідерства є загальна потреба суспільства у таких лідерах. Це може виникнути внаслідок економічних, політичних або соціальних криз, коли населення витребує відповідей на складні проблеми і очікує рішучих дій від своїх лідерів.

У розвитку політико-управлінського лідерства також відіграє важливу роль вплив оточення та соціального середовища. Лідер може розраховувати на підтримку та вплив з боку своєї команди, політичної партії, громадськості та засобів масової інформації. У сучасному світі, з розвитком Інтернету та соціальних мереж, виникають нові можливості для формування політико-управлінського лідерства. Наприклад, відомі блогери та інфлюенсери можуть використовувати свій вплив у соціальних мережах для будівництва своєї аудиторії та мобілізації громадської думки [59, с. 193].

Децентралізація влади - це політична, адміністративна та фінансова стратегія, спрямована на передачу частини владних повноважень та ресурсів з центрального рівня влади (зазвичай, з уряду національного рівня) на місцевий рівень (муніципалітети, області, регіони). Ця стратегія сприяє створенню більш ефективної та адаптованої до потреб громади системи управління.

Основні аспекти реформи децентралізації влади включають:

1. Передачу повноважень: децентралізація передбачає передачу конкретних повноважень та відповідальності з центрального урядового рівня на місцевий.
2. Фінансову автономію: важливим аспектом є передача фінансових ресурсів разом із зобов'язанням їх використання на місцевому рівні. Це забезпечує місцевим органам влади фінансову автономію та можливість самостійно вирішувати економічні питання.
3. Участь громад: децентралізація включає у себе залучення громад та місцевих жителів до процесів прийняття рішень, що стосуються їхнього регіону. Це може включати в себе механізми громадської участі та консультування.
4. Забезпечення розвитку регіонів: метою децентралізації є стимулювання розвитку регіонів, зокрема шляхом забезпечення їхньої економічної самостійності та здатності приймати стратегічні рішення.
5. Створення ефективної системи управління: реформа має на меті

створення більш ефективної системи управління, здатної швидко та ефективно вирішувати проблеми на місцевому рівні.

6. Підвищення відповідальності: децентралізація також передбачає підвищення відповідальності місцевих органів влади перед мешканцями їхніх регіонів [62, с. 98].

Ці пункти можуть знаходити своє втілення в різних формах залежно від конкретних умов та потреб країни чи регіону. Децентралізація може бути ключовою складовою стратегії розвитку, спрямованої на створення більш демократичної, ефективної та гнучкої системи управління.

Сильне місцеве самоврядування та децентралізація влади в цілому характерні для західної, ліберально-демократичної традиції. Крім підвищення рівня ефективності управління, даний підхід сприяє більшій високому рівню залученості громадян до управління громадськими справами, розподілу відповідальності за стан справ у державі, а головне – у підготовці нових поколінь управлінців та політиків. І навпаки, в державах авторитарного типу місцеве самоврядування відсутнє. Мова йде про Китай, ряд африканських країн, Росію, де більшість голів громад призначаються урядом, Білорусь, яка зберегла радянську модель вертикального підпорядкування рад.

Також більш децентралізованими є багаті країни, що підтверджують дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку. Дана міжнародна організація об'єднує 34 країни світу. Переважна більшість з них є країнами з високим доходом громадян й розглядаються як розвинені. Відповідно, частка видатків, що здійснюються на регіональному рівні, субнаціональними урядами, серед її членів становить 40% усіх публічних видатків. Якщо порівняти із середньостатистичним світовим показником, то він значно нижчий та становить 24%. В Україні станом на 2016 рік показник України становив 31%.

Після розпаду соціалістичної системи міни в напрямку адміністративної й / або фінансової децентралізації упродовж останніх понад

трьох десятиліть здійснили більшість демократичних країн. Діапазон причин надзвичайно широкий. Так, до прикладу, у країнах Східної та Центральної Європи в 1990-х роках це відбувалось як відповідь на звільнення від жорстко централізованої політики комуністичного (соціалістичного) режиму упродовж другої половини ХХ століття.

В цілому під децентралізацією як правило розуміють реформи у трьох сферах: територіальній (реорганізація територіального устрою, у тому числі, через укрупнення АТО (адміністративно-територіальних одиниць)), інституційній (передача повноважень і ресурсів на місця, у регіони) та процедурній (запровадження електронного урядування, зміна адміністративних процедур).

Особливу увагу необхідно приділити питанню моніторингу та нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування. Цьому присвячена стаття 8 Європейської хартії місцевого самоврядування [39]. Основне завдання держави – дотримання законності діяльності органів влади та управління. В умовах децентралізації, наділяючи органи місцевого самоврядування публічною владою, держава повинна забезпечувати дотримання законності й принципів правової держави. Відповідно до Європейської Хартії повинно бути забезпечено конституційне або законодавче регулювання такого нагляду. Даний документ поділяє його на два види: нагляд за власними повноваженнями здійснюється виключно за критерієм законності. У той же час, делеговані повноваження, які не є властивими місцевому самоврядуванню, однак у певній мірі доручаються йому державними органами (до прикладу, питання національної безпеки, державної реєстрації, мобілізаційної роботи, соціального захисту тощо) піддаються перевірці і щодо доцільності, ефективності їх виконання. Подібні функції у державах Європи виконують спеціальні державні органи чи посадові особи (префект, воєвода), що мають доволі широкі повноваження: надавати консультації, попередньо погоджувати, призупиняти, скасовувати муніципальні акти, відсторонювати, розпускати чи приймати рішення замість органів місцевого

самоврядування. Додатково здійснюється нагляд у фінансовій сфері [63, с. 34].

Децентралізація в Україні була ініційована рядом конкретних подій і рішень. Так Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» був прийнятий в серпні 2010 року і визначав загальні принципи місцевого самоврядування. Він став важливим етапом на шляху до децентралізації, адже визначав основи взаємодії між місцевими органами влади та центральним урядом [74, с.33].

В контексті подій Євромайдану та політичних змін 2014 року, була прийнята стратегія реформування місцевого самоврядування [65]. Ця стратегія визначила основні напрями децентралізації та передбачала делегування більшої кількості повноважень та ресурсів на місцевий рівень. У липні 2014 року був прийнятий Закон України "Про децентралізацію влади", який визначав механізми і шляхи передачі влади та ресурсів з центрального рівня на місцевий. Закон закладав основи фінансової децентралізації та надавав місцевим громадам більше повноважень у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, та інших. Деякі регіони України, такі як Житомирська та Івано-Франківська області, стали пілотними майданчиками для впровадження децентралізаційних проектів. Позитивні результати в цих областях сприяли поширенню ідеї децентралізації на інші регіони.

Також важливо зазначити те, що міжнародні партнери та організації, такі як Європейський Союз, Світовий банк, та Інститут розвитку США, надали фінансову та технічну підтримку для реалізації децентралізаційних проектів в Україні.

Ці конкретні кроки та рішення визначили інституційну та фінансову базу для децентралізації в Україні, яка продовжує розвиватися, сприяючи більш ефективному та гнучкому місцевому управлінню.

Метою реформи з децентралізації влади стало створення більш ефективної, гнучкої та демократичної системи управління, яка враховує потреби та особливості різних регіонів чи місцевих громад.

Основні цілі та мети реформи включають:

1. Локальний розвиток: забезпечення стимулювання розвитку різних регіонів та місцевих громад шляхом передачі повноважень, ресурсів та відповідальності на місцевий рівень. Мета полягає в підтримці економічного зростання, створенні робочих місць та поліпшенні умов життя.

2. Фінансова автономія: забезпечення місцевих органів влади фінансовою автономією шляхом передачі фінансових ресурсів та зобов'язань. Це дозволяє місцевим громадам самостійно планувати та реалізовувати розвиткові проекти.

3. Громадянська участь та локальна демократія: залучення громадян до процесів прийняття рішень та формування політики на місцевому рівні. Мета полягає в підвищенні рівня громадянської участі та відкритості у владі.

4. Ефективність управління: створення ефективної системи управління, яка може швидко та ефективно вирішувати питання на місцевому рівні. Це може включати в себе оптимізацію бюрократичних процесів та забезпечення оперативного реагування на потреби громади.

5. Підвищення відповідальності: збільшення рівня відповідальності місцевих органів влади перед мешканцями їхніх територій. Це може сприяти збільшенню довіри громадян до влади та підвищенню якості послуг, що надаються.

6. Забезпечення рівних умов: вирівнювання рівнів розвитку та забезпечення рівних можливостей для всіх регіонів та місцевих громад. Мета полягає в тому, щоб уникнути нерівностей у доступі до ресурсів та можливостей.

7. Сприяння інноваціям та творчості: створення умов для розвитку інновацій, творчості та підтримки місцевих ініціатив. Реформа децентралізації може стимулювати розробку та впровадження новаторських підходів у вирішенні місцевих проблем [64, с. 87].

Ці цілі відображають стратегічний підхід до реформи децентралізації, спрямований на покращення якості управління та життя громадян на

місцевому рівні.

На сьогоднішній день основні результати реформи децентралізації влади в Україні включають наступні позитивні тенденції:

1. Створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ): одним із ключових досягнень було об'єднання багатьох малих місцевих громад в об'єднані територіальні громади, що дозволяє ефективніше управляти ресурсами та забезпечити якісні послуги мешканцям. Кабінетом Міністрів України визначено адміністративні центри та затверджено території 1470 спроможних територіальних громад [50].

2. Фінансова децентралізація: передача фінансових ресурсів на місцевий рівень забезпечує більшу фінансову автономію місцевих органів влади. Це стимулює розвиток інфраструктури та соціальних послуг. До прикладу, в рамках реформи децентралізації: Дохідна частина бюджету міста Маріуполь за 2020 рік з урахуванням трансфертів у 2020 році складала 4,86 млрд гривень, у т.ч. сума власних доходів - 3,81 млрд. гривень, що у 2 рази або на 1,88 млрд гривень більше, ніж у 2016 році. Основою формування дохідної частини бюджету є податкові надходження, які у 2020 перевищили 3,5 млрд гривень та склали 74% у загальній структурі надходжень. Протягом останніх років спостерігається стала тенденція до зростання податкових надходжень до бюджету міста. Це зростання обумовлене значною мірою щорічним підвищенням заробітної плати бюджетоформуючих підприємств. Також не останню роль у цьому відіграє робота виконавчих органів місцевої влади щодо збільшення надходжень місцевих податків і зборів, створення сприятливого підприємницького середовища тощо [73 с. 71].

3. Збільшення бюджетної автономії: місцеві органи влади стали більш незалежними в управлінні власними бюджетами, що дозволяє їм ефективніше вирішувати місцеві проблеми та інвестувати в розвиток.

4. Громадська участь: заходи, спрямовані на залучення громадян до управління та прийняття рішень на місцевому рівні, сприяють розвитку

громадянського суспільства та підвищують рівень відповідальності місцевих органів влади перед громадою. Так, до прикладу, Маріупольська міська рада затвердила Положення про громадські слухання. Положення регулює процес ініціювання, підготовки та проведення громадських слухань, включаючи реєстрацію їх результатів, наступним чином:

- Громадські слухання можуть проводитися з питань, які стосуються як усіх громадян, так і окремих груп, які проживають у різних частинах міста;
- Залежно від питання, для ініціювання громадських слухань потрібно в цілому 50 або 75 підписів, або колективний запит від щонайменше трьох громадських організацій, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків або органів самоорганізації населення;
- Підготовка громадських слухань здійснюється у співпраці з їхніми ініціаторами;
- Два представники ініціатора (ініціаторів) виступають як Секретар і Головуючий;
- Рішення, прийняте за результатами громадських слухань, затверджується простою більшістю голосів і обговорюється на пленарному засіданні міської ради або її виконавчого комітету з обов'язковою участю ініціаторів громадських слухань [76 с. 80].

Ще одним прикладом поєднання громадського та публічного аудиту є проєкт «Ефективні та справедливі місцеві бюджети» у Миколаєві. Міська рада тісно співпрацює з громадянським суспільством у питаннях підвищення ефективності місцевого бюджету за результатами громадського аудиту [76 с.56]

5. Створення позитивного досвіду: об'єднані територіальні громади, які вже пройшли процес децентралізації, стають прикладом успішного локального управління та залучають увагу інших місцевих громад. Однією з успішних ініціатив стала Маріупольська громада Донецької області. Впровадивши ефективні зміни в сфері освіти, починаючи з розгляду роботи непрофільних працівників у системі освіти. Структурний аналіз показав, що

раніше система обслуговування професійно-технічної освіти була неефективною, супроводжувалася побутовою корупцією та незадоволенням батьків. Шляхом оптимізації штату та розподілу ресурсів, громада досягла значного зменшення витрат, підвищивши при цьому якість надання послуг та задоволення батьків.

Також, впровадження централізованої пральні та сучасної системи охорони у сфері освіти призвело до ефективно оптимізації ресурсів та збільшення якості послуг, що служить додатковим прикладом успішної децентралізації. Проект "Безпечна школа" демонструє впровадження приватних систем захисту як заміну неефективним методам забезпечення безпеки дітей у школах, що в результаті дозволило громаді вивільнити ресурси на інвестиції та покращення якості освіти [56].

6. Розвиток місцевого підприємництва: збільшення можливостей для розвитку підприємництва та повертання інвестицій на місцевому рівні. Миколаїв надає приклад успішної децентралізації, де зареєстровано 27 106 підприємств, із них 26 373 є представниками малого та середнього бізнесу. Ці підприємства забезпечують до 80% наповнення міського бюджету. Статистика за 2014 рік свідчить, що на кожні 10 000 осіб у місті працювало 110 підприємств, що на 37,5% вище, ніж середній показник по Україні, вказуючи на високий рівень підприємництва.

Показники прибутку малих і середніх підприємств становлять значну частину економіки міста, складаючи 59,4% від загального прибутку всіх підприємств, хоча це становить лише 1,15% національного виробництва серед цього сектору. Умови розвитку бізнесу ускладнюються через органи місцевого самоврядування, які, за даними фокус-групи у галузі бізнесу, утруднюють процеси своєї діяльності. Проте, підприємства виражають готовність до співпраці як між собою, а також з органами місцевого самоврядування для створення сприятливих умов для бізнесу.[14, с.14-15]

7. Поліпшення соціальних послуг: завдяки більшій автономії та

фінансовим ресурсам, місцеві органи влади можуть поліпшити надання соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я та інші.

8. Місцевий розвиток: посилення місцевого розвитку та збільшення конкурентоспроможності регіонів.

Важливо зауважити, що процес децентралізації – це динамічний і довгостроковий процес, і його результати буде важко оцінити впродовж короткого періоду часу. Однак у вищеписаних напрямках вже спостерігаються позитивні тенденції, які свідчать про переваги реформи децентралізації в Україні.

Отже, метою реформи децентралізації влади в Україні є створення ефективної та адаптованої до потреб громади системи управління. Основні завдання включають локальний розвиток, фінансову автономію, збільшення громадської участі, підвищення відповідальності місцевих органів влади та забезпечення рівних умов для всіх регіонів. Результати реформи в Україні підтверджують успішні тенденції в напрямку досягнення поставлених цілей. Створення об'єднаних територіальних громад, фінансова децентралізація та збільшення бюджетної автономії місцевих громад сприяють сталому розвитку регіонів та поліпшенню якості життя мешканців. Громадська участь та демократія зазнали позитивних змін через залучення громадян до прийняття рішень на місцевому рівні. Місцеві органи влади стають більш відкритими та відповідальними перед громадою.

Однак, важливо врахувати, що реформа децентралізації – це процес, що вимагає постійного вдосконалення та адаптації. Аналіз результатів реформи повинен бути комплексним, з урахуванням якісних та кількісних показників, а також з особливим акцентом на взаємодію громад та органів влади. В умовах правового режиму воєнного стану реформа децентралізації у нашій державі фактично перебуває у, так би мовити, «замороженому» стані. Однак, на нашу, саме реформа децентралізації зробила вагомий внесок у розвиток українського суспільства та його резильєнтності ворожим атакам, як у гібридному форматі, так і у традиційному мілітарному. Результати,

досягнення й виклики реформи децентралізації є основою для подальших розвідок та стратегій управління на місцевому рівні.

2.2. Впливи процесів децентралізації на взаємодію влади та громад в Україні в умовах гібридної війни

Децентралізація – це процес передачі влади, ресурсів та функцій від центральних органів влади до місцевих рівнів. Вплив процесів децентралізації на взаємодію органів публічної влади та громад має вагомим значення, зокрема:

1. Активна участь громадян: децентралізація передбачає делегування влади на місцевий рівень, що стимулює більш активну участь громадян у прийнятті рішень та управлінні справами свого регіону чи міста. Це сприяє розвитку громадянського суспільства та поліпшує взаємодію влади з громадою.

2. Локальна самовлада: децентралізація забезпечує локальним органам влади більші повноваження та відповідальність за управління своїми ресурсами та розвиток своїх територій. Це сприяє більш гнучкій та адаптованій до місцевих потреб системі управління.

3. Розвиток місцевої інфраструктури: децентралізація сприяє більш ефективному використанню місцевих ресурсів для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших сфер. Місцеві громади стають відповідальнішими за свій розвиток та можуть краще враховувати свої потреби.

4. Створення сприятливого бізнес-середовища: децентралізація може стимулювати розвиток бізнесу на місцевому рівні, оскільки місцеві влади можуть створювати більш сприятливі умови для підприємництва та інвестицій.

5. Зближення влади та громади: децентралізація сприяє зближенню органів влади та громад, оскільки вирішення проблем та прийняття рішень

відбувається на більш доступному та зрозумілому рівні. Це сприяє збереженню та зміцненню взаємодії.

6. Ефективність використання ресурсів: децентралізація дозволяє ефективніше використовувати ресурси, оскільки рішення приймаються ближче до місця їхнього використання. Це може призводити до більш раціонального та ефективного витрачання грошей та інших ресурсів.

7. Підвищення довіри до влади: умови більш активної взаємодії та участі громадян у прийнятті рішень сприяють підвищенню рівня довіри до влади. Громадяни, беручи участь у процесах управління, відчують свою важливу роль та вплив на розвиток своєї спільноти [69, с. 193].

Отже, вплив процесів децентралізації на взаємодію влади та громад визначається багатьма факторами, але загалом ці процеси сприяють більш ефективному та взаємодійному управлінню, розвитку місцевих громад та зміцненню демократичних інститутів.

Децентралізація влади суттєво вплинула на взаємодію органів публічної влади, зокрема ОМС, та громад. Це, насамперед:

1. Збільшення відповідальності місцевих влад: децентралізація може збільшити відповідальність місцевих органів влади перед громадою. Місцеві органи можуть бути більш чутливими до потреб своїх громадян і більш ефективними в управлінні ресурсами.

2. Зміцнення громадської участі: децентралізація може сприяти зростанню громадської участі в прийнятті рішень. Збільшення влади місцевих органів може зробити процес управління більш відкритим і доступним для громадян, що сприяє активнішій участю в різних ініціативах та проектах.

3. Розвиток місцевих інституцій: децентралізація може сприяти розвитку місцевих інституцій та кадрового потенціалу. Це може призвести до покращення управління на місцевому рівні та забезпечення більшої ефективності у вирішенні проблем громад.

4. Стимулювання розвитку регіональних економік: децентралізація

може призвести до розвитку регіональних економік шляхом сприяння розвитку місцевих підприємств та інфраструктури. Місцеві влади можуть краще розуміти місцеві потреби та можливості для ефективного розвитку.

5. Виклики управління ресурсами: децентралізація може викликати проблеми управління ресурсами, особливо в ситуаціях, коли місцеві органи не мають достатніх фінансових ресурсів або експертизи для ефективного управління.

6. Можливість корупції: існує ризик зростання корупції на місцевому рівні, оскільки збільшення влади може призвести до збільшення можливостей для зловживання владою [71, с. 134].

У кожній країні вплив децентралізації може виявитися різним, залежно від контексту, рівня розвитку та інших факторів. Важливо забезпечити ефективний механізм контролю та регулювання процесів децентралізації, щоб максимізувати позитивні наслідки і зменшити можливі негативні аспекти.

Російсько-українська війна, яка розпочалась у 2014 році, відзначається серйозними наслідками для України та її населення. Цей конфлікт призвів до порушення територіальної цілісності країни та створив значні загрози для національної безпеки. У зв'язку з цим місцеве самоврядування в Україні виконало ключову роль у збереженні стабільності та сприянні розвитку громад.

Під час війни місцеві органи влади взяли на себе важливі функції соціального захисту населення, забезпечуючи житлову допомогу, медичну допомогу та інші соціальні послуги для постраждалих. Вони активно координували гуманітарну допомогу в партнерстві з громадськими організаціями та міжнародними партнерами, щоб забезпечити ефективний розподіл необхідних ресурсів

Основним завданням місцевих влад було підтримувати економічний розвиток регіонів та стимулювати підприємництво для забезпечення зайнятості та економічної самодостатності. Крім того, вони активно

співпрацювали з поліцією для зміцнення громадської безпеки та протидії можливим загрозам для стабільності.

Визнаючи важливість участі громадян у прийнятті рішень, місцеві органи влади організували громадські обговорення та консультації. Такий підхід сприяв підвищенню рівня взаємодії та співпраці між владою та громадою під час найбільших випробувань, які ставила перед Україною російсько-українська війна.[4]

Місцеве самоврядування в Україні виявилось ключовим у забезпеченні стабільності та розвитку громад під час російсько-української війни. Це стало очевидним через активну участь органів місцевого самоврядування (ОМС) у рішенні різноманітних викликів, що виникли в умовах конфлікту.

Основні напрямки діяльності ОМС в умовах воєнного конфлікту:

1. Реагування на гуманітарні потреби:

Місцеве самоврядування активно взяло участь у реагуванні на гуманітарні потреби, забезпечуючи населення харчуванням, медичною допомогою та житловими умовами. Це було важливим чинником у підтримці життєвих потреб громадян в умовах військових дій.

2. Координація дій із центральними владними структурами:

ОМС діяли в тісній співпраці з центральними органами влади, узгоджуючи заходи та реагуючи на зміни в ситуації на місцевому рівні. Ця координація була важливою для ефективного вирішення проблем та впорядкування життя громад.[16]

3. Збереження громадського порядку:

ОМС відігравали ключову роль у збереженні громадського порядку та дотриманні законів в умовах воєнного конфлікту. Вони сприяли підтримці безпеки та правопорядку в місцевих громадах.[8]

4. Розвиток інфраструктури та соціальних програм:

Незважаючи на воєнний конфлікт, ОМС активно сприяли розвитку інфраструктури та впровадженню соціальних програм для підтримки населення. Це включало відновлення пошкодженої інфраструктури та

надання соціальної допомоги постраждалим.[19]

Саме ОМС належить вагома роль у збереженні закону та порядку. Співпраця з правоохоронними органами була й залишається однією з ключових функцій органів місцевого самоврядування (ОМС) під час російсько-української війни. Активна взаємодія з поліцією та іншими правоохоронними структурами сприяє спільному контролю за ситуацією на місцевому рівні та попередженню можливих порушень закону.

Від 2014 року місцеві влади також активно впроваджували заходи для організації громадської безпеки. Це включало залучення мешканців до добровільних патрульних та самооборонних груп, спрямованих на забезпечення безпеки громади та запобігання конфліктам [5]. Особливо активну цю функцію почали реалізовувати в межах усієї України після 24 лютого 2022 року.

Одним із важливих аспектів ролі ОМС було кризове управління та екстрені заходи. Саме ОМС розробляли та впроваджували плани кризового управління, спрямовані на ефективне реагування на екстрені ситуації, забезпечення безпеки та координацію дій на місцевому рівні.

Захист прав громадян відігравав важливу роль у діяльності ОМС. Вони відстоювали права та інтереси громадян, запобігали порушенням їх особистої безпеки та майнових прав [20].

Після початку широкомасштабного вторгнення ОМС належить одна із ключових ролей у забезпеченні стабільності та розвитку громад під час російсько-української війни. Органи місцевого самоврядування стали тими необхідними структурами, які здатні швидко й ефективно реагувати на потреби населення та координувати дії з іншими органами влади. На підставі дотримання закону і порядку, ОМС забезпечували безпеку та добробут й благополуччя громад.

Вище вже йшлося про те, що однією з найважливіших функцій ОМС є забезпечення додержання закону і порядку. Після 24 лютого 2022 року виконання цього завдання вимагало тісної співпраці зі збройними силами та

правоохоронними органами для запобігання хаосу та злочинності. ОМС взяли на себе відповідальність за підтримання порядку на своїх територіях, забезпечуючи безпеку та захист громади від незаконних дій [21].

Також саме органи місцевого самоврядування в Україні взяли на себе важливе завдання підтримки постраждалих громад шляхом реалізації різноманітних ініціатив. В цей нелегкий період вони виявили велику ініціативність та готовність допомагати громадянам, що потерпіли від наслідків російсько-української війни.

Основні напрямки ініціатив місцевих органів самоврядування включають:

Розподіл гуманітарної допомоги: ОМС організували системний розподіл гуманітарної допомоги, спрямованої на задоволення основних потреб постраждалих громад.

Фінансова підтримка: Здійснювалася фінансова допомога для відновлення життєвої інфраструктури, компенсації збитків та надання фінансової допомоги сім'ям, які втратили свої засоби до існування.

Відновлення інфраструктури: ОМС активно взялися за відновлення пошкодженої інфраструктури, включаючи дороги, школи, лікарні та інші об'єкти соціального значення.

Психологічна підтримка та реабілітація: Організація програм психологічної підтримки та реабілітації допомагала постраждалим громадянам подолати стресові ситуації та повернутися до повноцінного життя.

Зміцнення громадської солідарності: Ініціативи ОМС сприяли формуванню громадської солідарності, підтримуючи взаємодію громадян та влади в умовах кризи.

Відновлення довіри до влади: Дії ОМС сприяли відновленню довіри місцевого населення до владних структур через конкретні та ефективні заходи підтримки [9].

Зусилля органів місцевого самоврядування мали значний вплив на

зміцнення громад під час війни в Україні. Розглянемо, як їхня діяльність сприяла збереженню громадського духу, економічному розвитку та соціальній підтримці постраждалих, а також як вони взяли на себе відповідальність за відновлення інфраструктури та забезпечення доступу до основних послуг.

Збереження громадського духу: ОМС активно долучали громадян до спільних ініціатив, спрямованих на зміцнення громадського духу та підтримку патріотичних цінностей.

Підтримка економічного розвитку: Органи самоврядування впроваджували економічні програми та ініціативи для стимулювання відновлення підприємництва та розвитку місцевих підприємств.

Соціальна підтримка постраждалих: МОС надавали соціальну допомогу та підтримку постраждалим сім'ям, у тому числі через організацію розподілу гуманітарної допомоги.

Відновлення інфраструктури: Органи самоврядування взяли на себе ініціативу відновлення пошкодженої інфраструктури, зокрема доріг, шкіл, лікарень та інших об'єктів соціального значення.

Забезпечення доступу до основних послуг: МОС здійснювали заходи для забезпечення населення доступом до основних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта та комунальні сервіси.

Зміцнення громадської солідарності: Дії органів самоврядування сприяли формуванню громадської солідарності та співпраці між мешканцями постраждалих територій.

Відновлення нормального життя: Зусилля МОС допомогли відновити нормальне життя в постраждалих районах, сприяючи ефективному функціонуванню громадського життя та інфраструктури [6].

У контексті російсько-української війни, місцеве самоврядування в Україні виступило не лише як організаційна структура, але й як невід'ємна частина стратегії стійкості та відновлення громад. Здійснюючи широкий спектр функцій, місцеві органи самоврядування стали ключовими акторами у

забезпеченні стабільності та розвитку на місцевому рівні.

Важливою складовою ролі ОМС під час війни було збереження закону і порядку. Активна співпраця з правоохоронними органами дозволила забезпечити безпеку та підтримати додержання законів в умовах загрози. Це виявилось надзвичайно важливим для підтримки громадської дисципліни та відвернення потенційних конфліктів.

Підтримка постраждалих громад через реалізацію різноманітних ініціатив була ще однією визначальною характеристикою діяльності ОМС. Розподіл гуманітарної допомоги, фінансова підтримка та відновлення інфраструктури сприяли зняттю гострих соціальних проблем та сприяли відновленню зруйнованих територій [16].

Узгоджена співпраця з іншими владними структурами та правоохоронними органами вказує на високий рівень взаємодії місцевого самоврядування у системі загальнонаціональних зусиль під час воєнного конфлікту.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що стійкість місцевого самоврядування в Україні під час війни виявилася надзвичайною. Місцеві органи самоврядування взяли на себе велику відповідальність у забезпеченні безпеки, розвитку та підтримці громад, демонструючи свою необхідність та ефективність в умовах надзвичайних обставин.

Україна в умовах гібридної війни відчуває особливий вплив процесів децентралізації на взаємодію влади та громад. Вплив децентралізації в контексті гібридної війни включає наступні аспекти:

1. Підвищення стійкості місцевих громад: децентралізація може зробити місцеві громади більш стійкими в умовах гібридної війни, оскільки мають можливість самостійно приймати рішення та ефективно вирішувати проблеми на рівні об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

2. Можливість швидкого реагування на кризові ситуації: децентралізація дозволяє місцевим органам більш оперативно реагувати на кризові ситуації, включаючи ситуації, пов'язані з гібридною війною. Місцеві

лідери можуть краще розуміти потреби своїх громад та організувати ефективний захист населення.

3. Посилення ролі місцевого населення у прийнятті рішень: децентралізація може зробити владу більш прозорою та відкритою для місцевого населення. Мешканці громад мають більше можливостей брати участь у вирішенні питань, які стосуються їхнього життя та безпеки.

4. Розподіл ресурсів для забезпечення безпеки: децентралізація дозволяє місцевим громадам ефективніше використовувати фінансові ресурси для забезпечення безпеки та вирішення соціально-економічних проблем, що виникають в умовах гібридної війни.

5. Виклики управління ресурсами та безпекою: однак, в умовах гібридної війни, децентралізація може також створювати виклики управління ресурсами та координації дій для забезпечення безпеки. Місцеві органи можуть виявлятися неспроможними вирішити певні завдання без допомоги центральних органів.

6. Ризик корупції та вплив іноземних агентів: гібридна війна може викликати зростання корупції та вплив іноземних агентів в місцевих структурах влади через збільшену важливість контролю над територіями та ресурсами [77, с. 55].

У контексті гібридної війни в Україні, децентралізація виявляється значущим чинником, впливаючи на взаємодію влади та громад. Цей розділ курсової роботи дозволив детально проаналізувати різні аспекти даної взаємодії та визначити ключові впливи, які виникають в умовах гібридної війни.

В результаті дослідження стало очевидним, що децентралізація, врівноважуючи владу та ресурси між центральним та місцевим рівнями, може бути ефективним інструментом для зміцнення місцевих громад в умовах військового конфлікту. Вона надає місцевим органам можливість більш оперативно реагувати на кризові ситуації та забезпечує підвищену стійкість та самодостатність. Однак важливо враховувати, що вплив

децентралізації в умовах гібридної війни також може вносити виклики, такі, як ризик корупції, недостатні ресурси для місцевих громад, а також необхідність ефективного управління в умовах загострених конфліктів. Так, висновки цього розділу свідчать про необхідність уважного балансу між децентралізацією та централізованим контролем, а також необхідність розробки та впровадження ефективних стратегій управління в умовах гібридної війни для максимізації позитивних аспектів децентралізації.

2.3. Комунікація з громадськістю як пріоритет діяльності місцевої влади щодо збереження стабільності у регіоні

В умовах системної дестабілізації суспільно-політичного та соціально-економічного життя в країні зовнішнім ворогом комунікація стає невід'ємним складником системи національної безпеки. Від перших днів незалежності російська сторона постійно намагається підірвати довіру українського суспільства до влади та існуючої системи управління. Війна засвідчила екзистенційність комунікаційних потреб суспільства, важливість системної роботи органів публічної влади з громадськістю. Однак попит на комунікативну діяльність уряду, місцевого самоврядування є високим не лише під час кризових ситуацій попит. В умовах глобальних політичних трансформації, активізації процесів формування громадянського суспільства не лише в Україні, але й інших державах світу, комунікація стає обов'язковою функцією сучасних демократій. Саме вона забезпечує участь громадськості у прийнятті рішень, моніторинг та контроль за діями влади, спонукає владу до відкритості для громадськості, громадськість – до влади. Комунікація формує довіру громадян до органів державної влади і надає їм можливість отримати підтримку, стабілізуючи суспільні відносини.

Управлінські практики радянської доби засвідчують, що поняття "комунікація" тоді ототожнювалось державними службовцями переважно з

«інформуванням», але між цими поняттями є суттєва різниця. Тож вважаємо за необхідне звернути увагу на сутність поняття "комунікація" та основні підходи до його трактування у сучасному науково-практичному дискурсі.

Трактувань терміну "комунікація" доволі багато. Як вже згадувалося вище, поняття «комунікація» навіть у межах одного підходу може охарактеризовувати різні процеси (зокрема, реакцію на отримане повідомлення, обмін інформацією, соціальну взаємодію тощо). У державному управлінні, як правило, комунікація визначається як рух інформації, інструмент діалогу між учасниками управлінського процесу, органічна складова процесу взаємодії влади і громадянського суспільства. «Відносно комунікаційної взаємодії органів державної влади з організаціями громадянського суспільства чи окремими громадянами, такий вид комунікацій деякі автори трактують як сукупність дій щодо формування й реалізації управлінських завдань і функцій, задоволення інформаційно-комунікативних потреб споживачів публічних послуг й самих органів влади на основі соціально-комунікативних технологій» [43, с. 85].

Таким чином, пропонуючи узагальнений підхід до розуміння комунікації, пропонуємо розглядати її як процес двостороннього обміну інформацією між органами влади і громадськістю за допомогою засобів зв'язку і соціально-комунікативних технологій.

Щодо терміну «інформація», то дане поняття має правове визначення. Закон України «Про інформацію» визначає інформацію як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, а інформаційну діяльність – як сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави» [34].

До цього слід додати, що інформація – це будь-які факти та відомості, дані. У тому числі, про навколишній світ, оточуючу нас дійсність, які відображені у нашій свідомості, зафіксовані певним способом (у кожного є свої особливості) та мають властивість відтворюватись.

Значущим аспектом для розуміння сутності комунікації в державному управлінні є визначення поняття публічної інформації. У 2011 році прийняттям Закону України «Про доступ до публічної інформації» громадські організації та звичайні громадяни отримали легальний інструмент отримання публічної інформації. Саме він нині успішно використовується журналістами під час розслідувань, громадськими активістами та правозахисниками [35].

«Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чиним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом» [35].

Ведучи мову про державні органи чи органи місцевого самоврядування (ОМС), ми повинні виходити з наступного трактування публічної інформації: «публічною є вся інформація, яка знаходиться у їх володінні (тобто кожен документ, лист, фотографія тощо)». Останнє, однак, не означає, що будь-хто може без перешкод отримати будь-яку інформацію. Доступ до неї може бути як відкритим, так і обмежуватися на визначених законом підставах (інформація може бути конфіденційною, таємною, службовою)».

Один із шляхів комунікаційної взаємодії влади і громадськості є надання доступу до публічної інформації. Останній забезпечується шляхом:

- 1) оперативного й систематичного оприлюднення інформації: насамперед у офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах; на єдиному державному веб-порталі відкритих даних; будь-яких інформаційних стендах; а також будь-яким іншим доступним способом;

- 2) надання інформації за запитом на інформацію.

Отже, інформація є вихідним інформаційним потоком, представляючи собою односторонній процес інформування громадян урядом, що є

характерним для тоталітарних та авторитарних режимів. У контрасті до цього, комунікація — це інформація, яка доходить до користувача, піддавшись фільтрації та певному обробленню масиву інформаційних повідомлень. Лише у випадку, коли повідомлення, спрямоване на конкретну аудиторію, виражається з урахуванням особливостей і потреб цієї аудиторії, воно ефективно досягає своєї цільової аудиторії та отримує відгук. Такий двосторонній обмін інформацією з громадянами повинен стати основою комунікаційної політики всіх органів державної влади, особливо на місцевому рівні.

Комунікація з громадськістю виступає ключовим елементом ефективного та демократичного управління, особливо на місцевому рівні. Комунікація з громадськістю сприяє створенню транспарентного управління, що є ключовим для визначення довіри між владою та громадськістю. Чим більше інформації та відкритості з боку влади, тим більше громадяни довіряють своїм обранцям. Також комунікація стимулює участь громадян у прийнятті рішень та в управлінні справами своєї громади. Залучення громадян до діалогу та консультацій дозволяє враховувати різноманітні погляди та потреби.

Ефективна комунікація з громадськістю дозволяє владі вчасно виявляти та реагувати на потреби та побажання громади. Це забезпечує ефективніше вирішення проблем та підвищує задоволення громадян від роботи владних органів. Окрім того, завдяки цьому створюється відчуття спільноти та єдності. Громадяни, які відчують, що їхні думки важливі для влади, більше схильні активно співпрацювати та взаємодіяти. Комунікація також допомагає місцевій владі зрозуміти очікування громадян та отримати зворотний зв'язок стосовно ефективності програм та проектів. Це дозволяє вчасно коригувати стратегії та забезпечує кращі результати.

Важливість ефективної комунікації виявляється особливо в часи кризи. Влада повинна інформувати громаду, надавати правильну інформацію та виявляти готовність до співпраці в умовах надзвичайних ситуацій. Особливо

відчутно це стало в умовах війни, коли від ефективності й своєчасності комунікації залежать і суверенітет держави, і безпека та життя її громадян.

Комунікація з громадськістю може стимулювати обмін ідеями та інноваціями. Активний діалог із громадою сприяє виникненню новаторських рішень та покращенню якості життя в регіоні [55, с. 45].

Отже, взаємодія та ефективна комунікація між місцевою владою та громадськістю є ключовим чинником для побудови сильних та стабільних громад, покращення якості управління та досягнення спільних цілей розвитку.

Процес публічної управлінської комунікації складається з елементів, типових для будь-якого комунікативного акту, зокрема: відправник-комунікатор, повідомлення, одержувач, канали передачі / поширення повідомлення, канали зворотного зв'язку, процес кодування – декодування, різного роду комунікаційні перешкоди.

Відправником-комунікатором може бути орган державного управління, орган місцевого самоврядування (ОМС), організації громадянського суспільства чи окремі громадяни). До повідомлення відносимо усну або письмову офіційну публічну інформацію. Вона може бути як вербальна, так і невербальна. Одержувачем – окремі громадяни, різні інститути громадянського суспільства, суспільство в цілому). Що стосується каналів передачі та поширення повідомлень, вони можуть бути міжособистісні, інституційні, масові, формальні та неформальні. До каналів зворотного зв'язку належать прохання, клопотання, звернення, різні форми й формати громадянської участі.

Особливе місце посідає процес кодування-декодування інформації. Це – підготовка інформаційних повідомлень, їхня адекватна інтерпретація аудиторією. І, звісно, можуть бути різні комунікаційні перешкоди, як-от, технічні, семантичні, психологічні, невербальні, соціокультурні.

Таким чином, під час двостороннього обміну інформацією між владними структурами та громадськістю важливо управляти двома різними,

але взаємодіючими інформаційними потоками. Перший потік формується у державній та публічно-управлінській сферах, а другий — в межах громадянського суспільства. Залежно від кількості учасників, комбінації цих інформаційних потоків, комунікаційних каналів, засобів і стратегій, цілей сторін-учасниць, будується відповідна система комунікацій. Комунікація, яка є смисловим аспектом соціальної взаємодії та загальною характеристикою будь-якої діяльності, повинна забезпечити взаєморозуміння під час обміну думками та інформацією.

Враховуючи вищезазначене, ефективна модель комунікаційної взаємодії між громадськістю та органами публічного управління вимагає активної позиції кожної зі сторін:

1) Забезпечення інформаційної відкритості зі сторони органів державної влади, вчасного інформування щодо підготовки суспільно-політичних рішень. Спонування до діяльності відповідно до змісту інформаційного посилу та формування індивідуальної та колективної свідомості;

2) Формування ефективної системи «зворотного зв'язку» за рахунок впровадження механізмів громадського контролю, громадської експертизи, моніторингів і консультацій із громадськістю. Зокрема, з пріоритетного значення питань для суспільства. До прикладу, оцінка використання бюджетних коштів, ефективності дотримання законодавства, прийняття рішень органами влади, виконання різноманітних державних програм, загальнонаціональних та місцевих програм розвитку, стратегічних документів, планів і програм розвитку сфер, галузей і регіонів;

3) Наповнення інформацією щодо повноцінної активізації організацій громадянського суспільства заходами, пов'язаними із здійсненням інформаційно-просвітницьких, експертно-аналітичних і правозахисних функцій. Стимулювання громадської активності, ініціатив та підвищення громадянської компетентності, включаючи спеціальні навички комунікативної взаємодії з органами влади [70, с. 128].

Успішне вирішення вищезазначених завдань може принести наступні результати: 1. створення об'єктивно й ефективно системи інформування громадськості про функціонування органів державної влади та ОМС; 2. здобуття об'єктивних даних (у тому числі, у динаміці), що дають характеристику громадської думки щодо різних складових життєдіяльності владної структури; 3. Високий рівень можливості повноцінного урахування думки громадян при прийнятті управлінських рішень органами публічної влади; 4. залучення населення в процес вирішення питань місцевого значення, підвищення його громадянської активності, громадське обговорення прийнятих нормативних актів; 5. подолання чи мінімізація комунікативних бар'єрів у взаєминах із громадськістю, зниження патерналістських настроїв, зменшення не завжди обґрунтованих претензій до влади.

Комунікація з громадськістю є критичним елементом для збереження стабільності у регіоні та покращення взаємодії місцевої влади з населенням. Зазначимо кілька ключових аспектів, які роблять цю комунікацію пріоритетом для місцевої влади:

1. Прозорість та інформованість: забезпечення прозорості в діяльності місцевої влади та систематична інформаційна робота з громадою роблять важливими аспектами ефективної комунікації. Громадяни повинні мати доступ до достовірної інформації щодо прийняття рішень та розвитку регіону.

2. Врахування думки громади при прийнятті рішень: проведення консультацій, громадських слухань та врахування думки громади у процесі прийняття рішень дозволяє створити відчуття власної участі та важливості для кожного громадянина.

3. Відкрита діалогова платформа: заснування відкритих каналів зв'язку, таких як громадські ради, інтернет-платформи, соціальні мережі тощо, сприяє неформальному обміну інформацією і допомагає уникнути виникнення конфліктів.

4. Кризова комунікація: розвинуті механізми кризової комунікації дозволяють місцевій владі ефективно реагувати на непередбачувані ситуації, зберігати спокій та надавати важливу інформацію в час надзвичайних подій.

5. Інклюзивність: забезпечення представленості різних груп населення в процесах прийняття рішень та у комунікації сприяє інклюзивності та підтримці різноманітності в громаді.

6. Навчання та освіта: важливим елементом є навчання громадян щодо роботи місцевих органів влади, їхніх завдань та можливостей впливу громади на розвиток регіону [54, с. 10].

Врахування цих аспектів допомагає місцевій владі зберігати стабільність та впевненість громади в тому, що їхні інтереси враховуються та важливі для розвитку регіону. Комунікація є ключовим інструментом у побудові партнерства між владою та громадою, а також в управлінні ситуаціями, пов'язаними з гібридною війною та іншими викликами.

У ХХІ столітті, комунікація – це про проактивну взаємодію. На сучасному етапі комунікація – це більше, ніж інформування. Тут мова йде про «живе» спілкування з лідерами думок або з пересічними людьми, які мають інтерес до діяльності органів публічної влади, процесу розробки та прийняття державно-управлінських рішень. Сьогоднішня комунікація – це процес діалогу й обговорень, процедура, яка має сприяти спільному розумінню певних поглядів і принципів.

Вважаємо, що органи державної влади повинні самі прагнути поширювати інформацію про свою діяльність, популяризувати її, одночасно вивчаючи і враховуючи громадську думку. Останнє можливо лише за умови налагодження ефективного зворотного зв'язку. Не можемо не погодитися з думкою дослідників, що невід'ємною рисою процесів діалогу й обговорень між владою та громадськістю є конфлікти й розбіжності. І у даному контексті важливою є реалізація стратегічного завдання держави – забезпечення демократизації даного процесу. Альтернативи демократії немає. Демократію можна встановити і підтримувати лише шляхом обговорень і діалогу.

Лише за умови усвідомлення урядовцями різниці між «інформуванням» і «комунікацією» можемо очікувати істотні зрушення у бік формування партнерських відносин між органами державної влади / ОМС та суспільством. Переконані, саме питання участі та залучення представників громадськості є ключовим для налагодження комунікаційної взаємодії. Від здатності органів публічної влади забезпечити цей процес залежить й успіх та ефективність взаємодії у різних сферах життєдіяльності. Більше того, саме таким чином виявляється реальне ставлення урядовців до суспільства і його проблем. Головною ж причиною проблем комунікаційної взаємодії є прийняття органами державної влади рішень закрито, без належного суспільного обговорення, прозорого аналізу, керуючись незрозумілими мотиваціями, з порушенням процедур.

Отже, результати аналізу підкреслили важливість розвиненої системи комунікації з громадськістю для місцевої влади у контексті збереження стабільності у регіоні. Ефективна комунікація не лише надає громадянам інформацію про діяльність влади, а й стимулює взаємодію, врахування різних поглядів та участь громади у процесах прийняття рішень. Місцева влада повинна активно розвивати і вдосконалювати механізми комунікації, забезпечуючи прозорість та доступність інформації, а також будуючи відкритий діалог із громадськістю. Висока ступінь взаєморозуміння та взаємоприйняття стає фундаментальним для зміцнення довіри громадян до владних інституцій та сприяє загальній стабільності та розвитку регіону. Досягнення цих цілей потребує постійного вдосконалення комунікаційних стратегій, врахування специфіки регіону та вивчення потреб та очікувань громадськості. При цьому важливо пам'ятати, що відкритий та двосторонній обмін інформацією є необхідною передумовою для досягнення спільних цілей та забезпечення стабільного розвитку регіону.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.

3. 1. Досвід протидії підривній діяльності агресора в інформаційній сфері на місцевому рівні

Значна кількість світових тенденцій останнього часу стали наслідком стрімкого розвитку цифрових інформаційно-комунікаційних технологій. Серед них трансформація поняття «війна» та перехід від чіткого розділу на мирний та воєнний час до безперервного та неунормованого протистояння із застосуванням переважно невійськових засобів. Саме у цьому контексті ЄС та інші демократичні країни дедалі більше розглядають необхідність протистояти зловмисному іноземному впливу на вибори та громадську думку. І хоча сьогодні в Європі ще не вироблено остаточне розуміння механізму протидії, «захист демократії» визначено основним завданням, а повага до прав і свобод громадян – основним принципом.

Досвід протидії підривній діяльності агресора в інформаційній сфері має важливе значення з ряду причин:

1. **Безпека національної інформації:** підривна діяльність може спрямовуватися на зламування систем та отримання конфіденційної інформації. Ефективний досвід в цій сфері допомагає захищати національні інтереси та зберігати конфіденційні дані.

2. **Запобігання маніпуляціям:** агресор може використовувати інформаційні ресурси для маніпуляції громадською думкою та викривання дезінформації. Досвід протидії дозволяє ефективно виявляти та протиставляти цим маніпуляціям.

3. **Збереження стабільності суспільства:** агресивна інформаційна кампанія може викликати негативні реакції у суспільстві, призводячи до збурень та нерегульованості. Протидія підривній інформаційній діяльності

сприяє збереженню стабільності та спокою.

4. Захист демократичних процесів: інформаційна агресія може спрямовуватися на втручання у демократичні процеси, такі як вибори. Протидія цьому допомагає забезпечити чесність та прозорість виборчих процедур.

5. Забезпечення кібербезпеки: підливна інформаційна діяльність може бути пов'язана з кіберзагрозами. Досвід у протидії таким загрозам сприяє покращенню кібербезпеки та захисту критично важливих інфраструктур.

6. Зміцнення національної обороноздатності: інформаційна агресія може мати великий вплив на національну обороноздатність. Забезпечення ефективного захисту інформаційних ресурсів та комунікаційної інфраструктури є важливою частиною загальної системи оборони.

7. Міжнародна репутація: підливна інформаційна діяльність може впливати на міжнародну репутацію країни. Ефективна протидія допомагає зберігати та відновлювати довіру міжнародного співтовариства [49, с. 1].

У сучасних умовах, коли інформаційні технології відіграють велику роль у житті суспільства, важливість досвіду протидії підливній діяльності агресора в інформаційній сфері стає критичною для забезпечення безпеки та стабільності.

Європейський досвід є актуальним для міст Миколаєва та Маріуполя не тільки тому, що Україна активно рухається на шляху до набуття повноцінного членства у ЄС, а й тому, що західний підхід базується на емпіричному вивченні проблеми та аналізі ефективності запроваджуваних заходів. Ситуація ЄС та України також схожі як у відносинах з інтернет платформами, так і у ситуації багаторівневого протистояння США та Китаю в сфері технологій та пов'язаних з ними процесів. Можливість України впливати на політику платформ одноосібно є значно обмеженою, а її місце на світовій мапі технологій не дозволяє їй бути впливовим самостійним

гравцем, отже вона також змушена буде зробити вибір між двома конкуруючими системами. Так само, як і для значної кількості країн Європи, Росія є найбільшою загрозою національній безпеці України.

Відкритість публічної сфери західних суспільств, у поєднанні з економічною глобалізацією, вільним пересуванням через кордони та можливістю прямого доступу до громадян за допомогою транскордонних інформаційно-комунікаційних технологій, зробила їх вразливими до зовнішнього втручання. Інтернет-платформи, які до подій виборів у США 2016 на Заході сприймалися переважно, як інструмент звільнення від авторитарного правління, стали знаряддям дестабілізації демократичних країн з боку Російської Федерації. Інформаційно-психологічна складова російських операцій стала несподіванкою для західних фахівців з інформаційної безпеки, адже їх підхід на той момент вбачав загрозу лише у шахрайстві та втручанні у технічну складову.

Так, ЄС, НАТО та цифрові платформи, чия відповідь на виклики сучасних гібридних конфліктів стала предметом цього дослідження, є різними за своїми функціями, мотиваціями та інструментарієм. Відповідно, їх погляд на проблему та можливості реагування відрізняються. В той час, як НАТО є військово-політичним союзом, чий фахівці найкраще обізнані у темі переходу до гібридних методів ведення війни, він не має законодавчих та правозастосовних функцій, необхідних для адаптації до відповідних змін. ЄС такі функції має, але еволюція його розуміння проблеми та підходу до її вирішення відбувається доволі повільно та виходить з принципу якомога меншого державного втручання в інформаційну сферу. Можливості такого втручання також є обмеженими. Платформи, які стали потужними транскордонними гравцями, формулюють проблему саме, як протидію операціям впливу та мають найбільше можливості регулювати процеси, але часто не мають мотивації, а легітимність їх рішень та універсальність правил під значним питанням [23, с. 160].

Транскордонна природа гібридних загроз означає, що відповідь не

може бути дана лише на рівні окремих держав і потребує міжнародної координації та співпраці. Разом з тим, той факт, що агресори таргетують також і вразливості окремих держав, зумовлює необхідність розвивати власний інструментарій захисту. Велика кількість інструментів, застосовуваних при операціях впливу, а також, можливість застосовувати їх одночасно для підсилення їх ефективності, означає, що заходи необхідно вживати не лише в інформаційній сфері.

На сьогодні дії ЄС та європейських країн мають переважно захисний характер. Не існує ані усталеного підходу до протидії новітнім загрозам, ані чітко визначеної термінології. Поступово з ужитку виходить поняття «фейк нюз», є чітке розуміння необхідності розрізняти ненавмисне та цілеспрямоване розповсюдження недостовірної інформації, є розуміння, що сьогодення діяльність РФ є продовженням радянської практики «активних заходів», адаптованих до нових умов, все більше акцентується координація дій зловмисних акторів в інформаційному просторі, як ознака операцій впливу. Розрізняють також незаконний контент та «законний, але шкідливий». Акцентується складність реагування через перетворення мирних засобів на зброю та викривлене розуміння поняття «м'яка сила» з боку РФ та її колег по авторитарному табору [79, с. 187].

Серед засобів протидії, які вживають в ЄС – розвиток стратегічних комунікацій, розвиток інструментів публічної дипломатії, посилення спроможності у виявленні, аналізі та викритті недостовірної інформації, співпраця з приватним сектором, покращення комунікації з громадським сектором, розвиток соціальної стійкості, розвиток мережі фактчекерів та сприяння якісній журналістиці, академічний аналіз дезінформаційних кампаній, навчання та поширення знань про дезінформацію. Європейський підхід також пов'язаний зі зміцненням кібербезпеки. План дій щодо демократії також визначив поняття операцій впливу та зовнішнього втручання в інформаційний простір та поставив завдання розробити більш рішучу відповідь на них, включаючи заходи стримування, які мають на меті

змусити учасників операцій впливу та зовнішнього втручання заплатити достатньо високу ціну за свої дії.

І хоча відповідь ЄС має багато вимірів, Інтернет є одним з ключових елементів, якому приділяється увага. На відміну від США, ЄС все далі відходить від бачення Інтернету, як простору, вільного від державного втручання. Ще в 2017 році було прийнято рішення, що контент, який є нелегальним офлайн, має також бути нелегальним онлайн. ЄС також вважає, що соціальні мережі, які надали нової якості явищу дезінформації, мають нести більшу відповідальність. Запровадження добровільного Кодексу практик щодо дезінформації було визнано недостатньо ефективним заходом і сьогодні ЄС працює над Законом про цифрові послуги, який має задати рамку більшої прозорості та підзвітності платформ.

НАТО розглядає проблему в контексті протидії «гібридній війні», під якою розуміють тактику, яка складається із пропаганди та дезінформації, методів економічного тиску, а також таємного використання сил спеціального призначення. Протягом відносно короткого проміжку часу Альянс спромігся оцінити нову загрозу та відпрацювати, принаймні на політичному рівні шляхи протидії їй. Йдеться, зокрема, про можливість прийняття Північноатлантичною радою НАТО рішення про приведення у дію статті 5 Вашингтонського договору для протидії гібридній війні у рамках колективної оборони [45].

У протидії гібридним загрозам НАТО визначило основним своїм партнером структури Європейського Союзу, тобто НАТО, як військово-політична організація продовжуватиме й надалі протидіяти, насамперед, жорстким викликам безпеки, ЄС же відповідатиме за протидію «м'якій силі». В НАТО працюють над концепцією стійкості, яка поступово інтегрується у безпековий дискурс європейських та інших демократичних країн. Стійкість країн ЄС та НАТО великою мірою залежить від безпеки важливих інформаційних систем, сталого функціонування критично-важливих послуг (публічні послуги, енергопостачання, банківські послуги тощо) та суспільно-

політичної стабільності. НАТО також приділяє значну увагу розвитку стратегічних комунікацій, розвідувальній діяльності, обміну розвідувальною інформацією, детальному вивченню загрози, просвіті відповідальних за розробку та впровадження політики, розробленню набору індикаторів раннього попередження для опрацювання різних варіантів реагування на кризові ситуації.

Соціальні мережі та їх суспільне сприйняття пройшли значну еволюцію від інструментів звільнення, від автократії та надання можливості висловитися упослідженим спільнотам до цензорів, та інструментів іноземного впливу. Урядові та неурядові організації стверджують, що на сьогодні техгіганти мають надто велику владу над політичною дискусією в демократичних країнах, що без належного мандату, процедури та підзвітності громадян становить ризик для демократичного розвитку. Намагання зменшити їх владу та врегулювати їх діяльність залишатиметься викликом для демократичних країн.

Не менший ризик становить використання соціальних мереж з метою впливу та маніпуляцій громадською думкою. Саме протидії операціям впливу на платформах було присвячено багато уваги соцмереж після виборів Президента США 2016 року. На додачу до фактчекінгу, та збільшення прозорості реклами, Facebook одразу звернув увагу на те, що під час операцій впливу розповсюджують не лише недостовірну інформацію, а й інші види висловлювань та обрав координацію дій та намагання ввести користувачів в оману щодо особи розповсюджувача, як критерія обмеження такої діяльності. З тією самою метою блокувалися і фейкові аккаунти.

Контраверсійною була і залишається політика платформ щодо модерування контенту, яка є переважно непрозорою, автоматизованою, її правила постійно змінюються, а користувач часто не має можливості оскаржити рішення компаній. Також під питанням залишається здатність платформ запроваджувати власну політику, як через неефективність вживаних ними заходів, так і через винахідливість агентів впливу, які

знаходять шляхи обходу заборон та обмежень.

Протидія підривній інформаційній діяльності агресора на місцевому рівні міст Миколаєва та Маріуполя в сучасних умовах, особливо в контексті гібридної війни, є вельми актуальним завданням для місцевої влади.

Як яскравий приклад пропоную проаналізувати вибірку з двох днів війни. А саме – 8 березня 2022р і 8 березня 2023р. Це дасть нам можливість обґрунтувати необхідність протидій інформаційній діяльності агресора, виходячи із кількості дезінформації у короткий проміжок часу.

Серед оприлюднених наративів пропаганди, провокацій та дезінформації росії, станом на 8 березня 2022 року:

- Обстріл ЗСУ гуманітарного коридору на Сумщині;
- Батальйон «Азов» зриває евакуацію з Маріуполя зриває ;
- Надання допомоги від рф Наталією Поклонською (разом з рос гвардією, Херсонщина) гумдопомогу від рф.
- Надання допомоги від міністерства надзвичайних ситуацій рф (430 тон гум допомоги, Донбас);
- Надання допомоги російськими військовими (Чернігівщина) ;
- Дмитро Рогозін, гендиректор Роскосмосу назвав проявами нацизму в Україні «заборону на використання рідної російської мови та російської культури, фізичне знищення та геноцид усіх тих, хто постав проти бандерівщини» [1].
- Перекладення відповідальності на ЗСУ за збиття малазійського боїнга МН-17.
- Надання військових літаків Україні Заходом призведе до збільшення кількості жертв серед цивільного населення.
- І традиційний наратив про «зовнішнє управління» України НАТО [1].

Правда станом на 8 березня 2022 року:

- Російські військові почали обстріли евакуаційних шляхів близько 13:00, автобуси з людьми були зупинені через небезпеку. Після чого рух

колони відновився. Коридор був відкритий до 21:00.

- 300 000 мирних жителів Маріуполя потрапили у заручники до росіян, які перешкоджають евакуації, не дивлячись на домовленості за посередництвом Міжнародного комітету Червоного хреста. І хоча оборонцями міста було вжито ряд заходів для евакуації мирних мешканців Маріуполя по єдиному маршруту (зокрема, розміновано дороги, знято інженерні загородження тощо), окупанти не випустили ані дітей, ні жінок, ні літніх людей з міста. Російський ворог розпочав атаку саме в напрямку гуманітарного коридору.

- рф завозить на територію України зброю і пальне для окупантів під виглядом гуманітарної допомоги.

- Російською мовою в Україні ніколи не забороняли користуватись, адже це право закріплено у Конституції нашої держави. Однак були запроваджені певні квоти на використання державної мови та мов національних меншин. Мову побуту ніколи не обмежували.

- За результатами розслідування, малазійський Боїнг МН-17 був збитий ракетою з зенітно-ракетного комплексу «Бук». Останній належить 53-й зенітній ракетній бригаді збройних сил рф. Дана бригада напередодні трагедії перевезла «Бук» до окупованої частини Донбасу через непідконтрольну Києву ділянку кордону з Росією. Одразу після збиття «Бук» був повернутий назад на базу під Курськом.

- «зовнішній контроль НАТО над Україною» - вже традиційний міф російської пропаганди. На ньому й подібних ґрунтувалася і брехлива промова путіна перед вторгненням в Україну.

Серед інших прикладів пропаганди, провокацій та дезінформації росії станом на 8 березня 2023 року

- Поширення інформації про нібито заяву Резнікова про те, всі громадяни мають після 18 років (після перемоги нашої держави у війні) повинні будуть здобувати військову професію, мати вдома зареєстровану вогнепальну зброю. Ці аргументи були використані для промоції ідеї про

мілітаризацію України та її перетворення на Північну Корею.

- Поширення скріншота у мережі інтернет, нібито із сайту російської служби BBC News із нібито заповітом президента України про те, що його тіло треба згодувати риbam на півострові Крим (з цитатою «Уже цього літа я особисто буду годувати рибу біля пристані у Криму»).

- Поширення інформації нібито від Генштабу ЗСУ про включення в розпорядок дня військових підрозділів щоденне виконання Промови переможця [1].

Натомість, правдивою є наступна інформація:

- «Російська пропаганда спотворила слова Резнікова. В оригінальному інтерв'ю Liga.net він сказав: «Я переконаний, що навпаки – культура військової професії має стати трендом. Як в Ізраїлі, наприклад. Можливо, строкова служба нам більше не потрібна. Але кожна молода людина в 18 років починає проходити спеціальні курси підготовки: медицина, стрільба, окопи, злагодження. Далі навчається на кого хоче, але раз на рік проходить місячні курси за спеціалізацією». Щодо вогнепальної зброї він додав: «Потрібно завершити реформу, і офіційно зареєстрована вогнепальна зброя має бути у населення, звісно, з проходженням перевірок у психіатра, нарколога та правоохоронних органах». Тобто, Резніков не пророкував повну мілітаризацію України, не говорив про безконтрольний обіг зброї та врешті-решт порівнював Україну із досвідом Ізраїля, а не Північної Кореї.

- Даний скріншот є фотошопом. Не було жодних статей, жодних заяв від В.Зеленського. Допис поширили у мережі 26 лютого. У відповідь на запит «Детекторв медіа», російська служба BBC News зазначила, скріншот фейковий, медіа не публікувало статтю з таким заголовком.

- Інформація про Генштаб – черговий фейк. Головнокомандувач не видавав такого наказу, а сам документ не відповідає зразкам, рясніє помилками [1].

Дана інформація ілюструє один день війни. Висновок простий:

російська пропаганда активно використовує дезінформацію та провокації для створення фальшивого образу ситуації в Україні та дискредитації влади. Порівнюючи пропаганду з реальністю, можна визначити патерни дезінформації та розпізнати спроби впливу на громадську думку.

Ось деякі аспекти досвіду протидії такій діяльності:

1. Інформаційна обізнаність та освіта: Забезпечення громадян та місцевих органів влади необхідною інформаційною освітою та обізнаністю стосовно можливих загроз, методів маніпуляції та інших аспектів інформаційної війни.

2. Медійна прозорість: забезпечення відкритості та прозорості у роботі місцевих ЗМІ, а також підтримка інформаційних ініціатив, спрямованих на виявлення та розкриття дезінформації.

3. Активна комунікація з громадою: забезпечення ефективної системи двостороннього обміну інформацією між місцевою владою та громадянами, регулярне надання важливої інформації та відповіді на питання.

4. Кризова комунікація: розробка планів кризової комунікації та підготовка до ефективного реагування на ситуації інформаційної напруженості або кризові ситуації.

5. Партнерство з громадськістю: співпраця з громадськими організаціями, неправліннями та іншими групами для спільного виявлення та протидії дезінформації.

6. Вивчення та аналіз інформаційних тенденцій: постійне вивчення та аналіз джерел інформації, виявлення потенційних загроз та вчасне реагування на них.

7. Кібербезпека: захист важливої інформації та інфраструктури від кіберзагроз, виявлення та ліквідація можливих кібератак.

8. Інформаційні кампанії: проведення освітніх та інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громади та формування стійкості до дезінформації.

Ці заходи спрямовані на те, щоб забезпечити міцний інформаційний щит, здатний відстоювати дії агресора та зберігати стабільність у місцевому регіоні. Важливо наголосити на ролі співпраці між місцевою владою, громадою та іншими зацікавленими сторонами для ефективності цих заходів.

Хорошим прикладом налагодження кризової комунікації вважаю кейс міста Миколаїв. Відзначаючи стратегічне значення Миколаєва для агресора, яке полягало в можливості просунути до Одеси та встановити сухопутний коридор до Придністров'я, слід зазначити, що місто розташоване на півострові, обмитому Південним Бугом та Інгулом. Розвідні мости через ці річки, хоча були заміновані на початку російської агресії, у разі захоплення могли бути підірвані, забезпечуючи оборону.

Навіть при швидкому просуванні російських військ в Херсонській області, окупанти зустріли опір при обороні Миколаєва, який призвів до їх відступу з більшої частини Миколаївської області. Місто саме тепер знаходиться в зоні ураження ворожої артилерії, стаючи прифронтовим пунктом.

Умови військового конфлікту змусили міську владу Миколаєва адаптувати свою роботу, враховуючи постійні обстріли та загрози. Дії депутатів та міського голови були спрямовані на забезпечення оборони, управління життєдіяльністю міста та допомогу населенню. Незважаючи на відсутність офіційної військової адміністрації, міська рада приймала термінові рішення для подолання наслідків війни та забезпечення безперебійного функціонування міста.

Олександр Сенкевич, міський голова, системно інформував громадян через соціальні мережі про ситуацію з електроенергією, водою, теплом, газом, а також організував допомогу населенню та вивіз твердих побутових відходів. Місто, потерпаючи від постійних обстрілів, вимагало оперативної реакції на виклики, і міська влада активно займалася вирішенням невідкладних питань.

Навіть під час воєнного стану міська рада не залишила остронь

соціальні та гуманітарні аспекти, спрямовуючи зусилля на забезпечення життєвих потреб громадян та організацію евакуації. Важливим аспектом стало відновлення міста, для чого було сформовано робочу групу та прийнято рішення щодо роботи комунальних підприємств та інших органів виконавчої влади.

Незважаючи на зусилля місцевої влади, у публічному просторі виникла критика та питання щодо ефективності реалізації заходів. Наголошується, що Україна, будучи правовою державою, повинна виявити гнучкість та готовність адаптувати свої дії до нових умов, а вся критика повинна бути спрямована на російську агресію, яка є головним ворогом країни.

На протипагу прикладу Миколаєва у Маріуполі склалася інша ситуація. На мою думку, кейс Маріуполя наглядно показує, до чого приводить відсутність прозорої комунікації ОМС з громадою. 19 лютого 2022 року сталося влучання артилерійським снарядом у насосну станцію [12]. На що мер міста оперативно дав офіційний коментар: «Ситуація для нашого міста, на жаль, далеко не нова. Через обстріли бойовиків на лінії зіткнення неодноразово ушкоджувалися мережі водопостачання і Маріуполь був змушений переходити на резервне водосховище. На цей випадок у нас розроблено чіткий алгоритм дій. Наразі місто повністю перейшло на Старокримське водосховище. У зв'язку з цим можлива зміна жорсткості самої води, але проблем із її подачею та обсягами немає. Ситуація залишається повністю контрольованою» [11]. Враховуючи події, що сталися напередодні, а саме появлення новин, щодо переміщення особового складу та військової техніки окупаційних військ до кордонів з Україною, проведення евакуації цивільного населення так званих ЛНР/ДНР, це викликало недовіру до ОМС і група незалежних журналістів провела соціальне опитування населення, взявши у вибірку більш, ніж 1500 людей [13].

Після цього невідомими громадянами було утворено локальні групові чати у месенджері Телеграм, в яких висвітлювались події що стаються у місті Маріуполь без втручання органів місцевої влади[52]. Загальний обсяг читачів

таких груп складав близько 20000-30000 читачів. Недовіра до ОМС і можливість у цих чатах писати кому завгодно без обмежень, значно підвищили рівень вразливості громади до дезорієнтації та провокацій з боку країни окупанта. Але також це призвело до того, що 22 лютого сотні маріупольців зібралися на Театральній площі на акцію на підтримку незалежності та суверенітету України. Люди прийшли з прапорами України та плакатами, співали гімн України. До учасників акції приєднався лідер гурту «Бумбокс» Андрій Хливнюк, який приїхав до Маріуполя з концертом, що проходив у драмтеатрі.

У центрі Маріуполя зібралося близько 1000 людей. На плакатах були написи: «Росія – країна-агресор» та «Маріуполь – це Україна!». Біля драмтеатру кілька разів звучав гімн України, який виконали хором місцеві жителі.[8]

Отже, на основі аналізу досвіду цих міст можна зробити кілька ключових висновків. В першу чергу, важливо визначити роль місцевих владних органів у забезпеченні інформаційної безпеки, а також їхню активну взаємодію з громадою та громадськими організаціями. В цілому, досвід Маріуполя та Миколаєва свідчить про необхідність і постійну актуальність протидії підривній інформаційній діяльності на місцевому рівні. Вдалий досвід цих міст може слугувати прикладом для інших громад та владних структур у підтримці стабільності та ефективного опікування інформаційної безпеки в умовах сучасних геополітичних реалій.

3.2 Інформаційні та комунікаційні виклики для ОМС з початком широкомасштабного вторгнення Росії в Україну

Інформаційні та комунікаційні виклики відображають сучасні аспекти трансформації інформаційного простору та взаємодії між людьми, організаціями і суспільством. Ці виклики виникають у зв'язку зі зростанням обсягів інформації, розвитком технологій та змінами в соціокультурному

середовищі.

Основні аспекти цих викликів включають:

1. Інформаційне перевантаження: зростання кількості інформації, що щоденно надходить до особистого та професійного оточення, вимагає від людей та організацій здатності фільтрувати, обробляти та розуміти величезний потік даних.

2. Дезінформація та фейки: розповсюдження неправдивої або маніпульованої інформації через різноманітні канали, що може призводити до спотворення дійсності та викликати негативні соціальні та політичні наслідки.

3. Кіберзагрози: зростання кількості та складності кібератак, спрямованих на комп'ютерні системи, мережі та особисті дані.

4. Приватність та безпека даних: збільшення обсягів збору, обробки та зберігання особистих даних ставить питання про захист приватності та відповідність з нормами безпеки.

5. Цифровий розрив: розрив між тими, хто має доступ до цифрових технологій та інтернету, і тими, хто залишається відокремленим від цифрового світу через фінансові, географічні чи освітні обмеження.

6. Соціальні мережі та ехо-камери: формування інформаційних бульбашок, де люди спілкуються виключно з однодумцями та обмінюються подібними переконаннями, що може призводити до виникнення ехо-камер і відсутності об'єктивності.

7. Залежність від технологій: зростання залежності від інформаційних технологій та збільшення вразливості перед можливими технічними проблемами чи кібератаками.

8. Глобалізація та культурна різноманітність: взаємодія різних культур та мов може створювати виклики у зрозумінні інформації та сприйнятті повідомлень.

9. Медіаосвіта: недостатність рівня медіаосвіти може призводити до недостатньої критичності в оцінці інформації та виявленні дезінформації [80,

с. 193].

Розуміння цих викликів є ключовим для розробки стратегій та політик у сфері інформаційних та комунікаційних технологій, спрямованих на забезпечення стійкості та розвитку суспільства в умовах швидкозмінюючого інформаційного середовища.

Інформаційно-комунікаційні технології (Information and Communication Technologies, ICT) - сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, поширення, демонстрації і використання інформації в інтересах її користувачів.

Інформаційні та комунікаційні виклики для Органів Місцевого Самоврядування (ОМС) стають особливо актуальними в умовах сучасного світу.

Деякі важливі аспекти цих викликів включають:

1. Об'єм інформації: зараз доступ до великого обсягу інформації є легким завдяки розвитку технологій. Однак для ОМС важливо ефективно обробляти, фільтрувати та адаптувати цю інформацію для прийняття обґрунтованих рішень.

2. Кількість комунікаційних каналів: з підвищенням доступності цифрових технологій збільшується кількість комунікаційних каналів. ОМС повинні ефективно використовувати ці канали для взаємодії з громадою та іншими стейкхолдерами.

3. Цифрова грамотність: забезпечення цифрової грамотності серед працівників та членів ОМС є важливим завданням. Вони повинні володіти необхідними навичками для ефективної роботи з інформацією та комунікаціями в онлайн-середовищі.

4. Безпека інформації: у світі, де інформація є важливим активом, виникає загроза її кібератак та нелегального доступу. ОМС повинні приділяти увагу заходам безпеки для захисту конфіденційної інформації та забезпечення цілісності даних.

5. Взаємодія з громадськістю: зростання соціальних мереж та онлайн-платформ змінює способи взаємодії між ОМС та громадою. Необхідно активно використовувати ці платформи для залучення громадськості та обговорення важливих питань.

6. Кризовий комунікаційний менеджмент: у разі кризи чи надзвичайної ситуації ефективна комунікація стає важливою для забезпечення інформування громади та координації заходів.

7. Забезпечення рівноправної доступності інформації: важливо враховувати, що не у всіх громадян однаковий рівень доступу до інформації та технологій. ОМС повинні забезпечити, щоб усі члени громади мали рівний доступ до інформаційних ресурсів.

8. Виклики глобалізації: з підвищенням глобальної взаємозалежності важливо ефективно співпрацювати з іншими рівнями влади, міжнародними організаціями та партнерами для обміну інформацією та найкращими практиками.

Врахування цих викликів допомагає ОМС побудувувати сучасні, відкриті та ефективні системи управління та комунікацій, сприяючи сталому розвитку громади.

Визначення інформаційно-комунікаційні технологій часто пов'язують як синонім до інформаційних технологій (ІТ), хоча ІКТ це загальніший термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній та бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Іншими словами, ІКТ складається з ІТ, а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо і відеообробки, передачі, мережових функцій управління та моніторингу. Вираз вперше було використано в 1997 р. у доповіді Денніса Стівенсона для уряду Великобританії.

Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують та підтримують

процеси пошуку, збору, передачі, збереження, накопичення, тиражування інформації та процедури доступу до неї, тобто, інформаційні процеси.

Фундаментом становлення інформаційного суспільства, з одного боку, є інформація та знання, а також інформаційні технології, із другого – цілеспрямована інформаційна політика країни (уряду). Це чинники, без яких розвиток держави в умовах сучасної глобалізації світу взагалі неможливий. Зі зростанням ролі інформації з'явилася ціла низка нових понять: інформаційне суспільство, інформатизація, інформаційна індустрія, інформаційні продукти та послуги, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) тощо. Деякі з них відтворюють соціальні аспекти та проблеми, інші пов'язані безпосередньо з технічними питаннями.

В історії сучасної України вторгнення Росії відбулося в 2014 році та породжене багатьма складними факторами. Основні події пов'язані з анексією Криму та початком конфлікту на сході України, зокрема в Донецькій та Луганській областях:

1. Анексія Криму: у березні 2014 року Російська Федерація взяла під контроль Крим, колишній регіон України. Це сталося після проведення так званого "референдуму", який був визнаний багатьма країнами як незаконний.

2. Початок конфлікту на сході України: після анексії Криму розпочалася воєнна діяльність на сході України, де бойовики, які отримували підтримку з боку Росії, почали виступати за відокремлення від України.

3. Підтримка бойовиків: існує велика кількість доказів того, що Росія надавала підтримку збройним групам на сході України, включаючи постачання зброї, бойовиків і військових консультантів.

4. Економічний тиск: Росія застосовувала економічний тиск на Україну, зокрема шляхом обмеження торговельних відносин, анексії економічно важливого Криму та збитку українським галузям економіки.

5. Міжнародна реакція: світова спільнота відреагувала на вторгнення Росії в Україну різними шляхами, включаючи введення санкцій

проти Росії та висловлення підтримки для територіальної цілісності України.

6. Політичні наслідки: конфлікт в Україні викликав значні політичні зміни в обох країнах та породив багато питань стосовно міжнародних відносин та принципів міжнародного права.

Вторгнення Росії в Україну має значний вплив на сучасну політичну картину, безпеку регіону та міжнародні відносини. Це спричинило великі людські втрати, гуманітарні проблеми та викликало низку складних завдань для України та світової спільноти.

Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну призводить до серйозних інформаційних та комунікаційних викликів для органів місцевого самоврядування (ОМС) та всієї інформаційної інфраструктури.

Ось деякі ключові аспекти цих викликів:

1. Дезінформація та пропаганда: російська агресія сприяє поширенню дезінформації та пропаганди, яка має на меті впливати на громадську думку, створювати певний образ подій та змінювати перспективу міжнародної спільноти.

2. Інформаційна війна в мережі: використання кіберзагроз для атак на інформаційну інфраструктуру, включаючи мережі зв'язку та медіа-організації. Зазначається підвищений ризик кібератак на установи ОМС та урядові структури.

3. Захист правдивої інформації: забезпечення доступу до правдивої інформації є ключовим завданням в умовах вторгнення. ОМС повинні бути готові до ефективного фільтрування та відсіювання дезінформації, щоб не стати інструментом пропаганди.

4. Захист журналістів: в умовах конфлікту, журналісти можуть опинитися під загрозою через свою професійну діяльність. Забезпечення їхньої безпеки та свободи висловлювання є пріоритетом.

5. Міжнародне співробітництво: зміцнення міжнародного співробітництва в інформаційній сфері для спільної протидії дезінформації та обміну об'єктивною інформацією.

6. Психологічний вплив: розуміння психологічних аспектів інформаційної війни та розвиток стратегій для збереження стабільності в суспільстві, навіть при інтенсивному інформаційному тиску.

7. Створення альтернативних платформ та каналів комунікації: врахування можливостей створення та підтримки альтернативних засобів комунікації, які можуть бути менш уразливими до зовнішнього впливу.

8. Запобігання кібератакам: захист інформаційної інфраструктури від кіберзагроз, в тому числі розробка імунітету до атак та забезпечення надійного кіберзахисту.

У зусиллях протидії підривній інформаційній діяльності агресора важливо враховувати комплексний характер цих викликів та прагнути до спільних зусиль урядових структур, громадськості, та міжнародної спільноти. ОМС відіграють важливу роль у цьому процесі, беручи на себе відповідальність за надання об'єктивної та достовірної інформації та допомагаючи суспільству зберегти стійкість та єдність в умовах конфлікту.

Повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації стало найбільшим викликом для незалежності України після 24 серпня 1991 року. Війна, з-поміж багатьох проблеми, загострила й актуалізувала і проблеми забезпечення стійкості регіонів та громад.

Перебіг бойових дій засвідчив ефективність та міцність горизонтальних зв'язків в українському суспільстві. В умовах, коли обласні й районні військові адміністрації (ВА) зосереджені на розв'язанні питань збройної боротьби з агресором, істотна частина тягаря війни перекладається на територіальні громади (ТГ). Саме вони вирішують невластиві для них питання: 1) акумулювання й доправлення волонтерської допомоги ЗСУ і Силам територіальної оборони (ТРО), 2) прийняття й розселення вимушених переселенців, 3) підтримка бізнесу, 4) забезпечення функціонування місцевої економіки й життєдіяльність населення.

Україна в ході війни здобула унікальний досвід протистояння агресору. Органи місцевого самоврядування нашої держави, як і ті, що на лінії фронту

та у прифронтових територіях, так і у тилу зуміли максимально оперативно перебудуватися на воєнні потреби, продемонстрували здатність до кризової комунікації. Варто відзначити, що місцеве самоврядування у його сучасному вигляді ще ніде у світі не зіштовхувалося з викликами та загрозами, які постали перед територіальними громадами нашої держави внаслідок широкомасштабного вторгнення Росії. Так склалося, що українські громади не тільки проходять власний краш-тест в абсолютно жорстких і небезпечних умовах, але й продовжують активно імплементувати принципи й стандарти основних міжнародних документів у сфері місцевого самоврядування.

На нашу думку, реформа децентралізації в Україні є однією з найуспішніших за останні десятиліття. Серед факторів, які позитивно вплинули на це: 1) давні європейські традиції місцевого самоврядування в Україні, 2) послідовність керівництва держави та 3) системна методологічна, фінансова, освітня й інституційна допомога міжнародних організацій.

Міжнародні партнери визнають успішність реформи територіальної організації влади в Україні. Імовірно й через це основні завдання Уряду на 2022–2025 рр. було спрямовано на забезпечення стійкого розвитку регіонів та територіальних громад. Водночас через російський напад ці плани були відкориговані. Наразі процеси децентралізації призупинено через рішення центральної влади, спричинені потребою оперативно реагувати на умови воєнного часу.

На фоні безпрецедентних загроз світовій демократії, спричинених російським нападом на Україну, територіальні громади в Україні доводять – розширення компетенції місцевого самоврядування через делегування його органам частини державних повноважень є необхідним, доцільним виправданим, перевіреним в умовах війни розумним кроком.

У тилу територіальні громади стали базовою ланкою забезпечення його стійкості й соціальної стабільності. Стійкість територіальних громад, що опинились у тимчасовій окупації після 24 лютого, відкриває нові можливості для прискорення процесів стабілізації після деокупації територій.

З початком повномасштабного вторгнення армії Російської Федерації в Україну, Президент України введе Указ №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». З 24 лютого 2022 року о 05:30 годині ввели воєнний стан на території України. Це призвело до введення обмежень щодо Конституційних прав і свобод громадян. Також, згідно з дією Закону України "Про правовий режим воєнного стану", були внесені процедурні зміни, які, серед іншого, обмежили взаємодію органів місцевого самоврядування з громадськістю:

- Згідно з новою частиною 10 статті 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», «під час дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військовоцивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги щодо оприлюднення проєктів актів».

- Зміни, внесені до Регламенту місцевих рад, певною мірою призвели до роботи постійних депутатських комісій та сесій місцевих рад практично у закритому режимі, без урахування відкритості та гласності.

- Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та частиною 6 статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації», «місцеві ради та їх виконавчі органи призупинили надання відповідей на звернення підприємств, установ, організацій і громадян, посилаючись на обставини непереборної сили, незалежно від того, чи ведуться безпосередньо бойові дії на території громади» [75].

Також інші нормативно-правові акти, зумовлені дією воєнного стану:

- Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 року № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану», органи місцевого самоврядування отримали рекомендацію призупинит або обмежити роботу інформаційно-комунікаційних, інформаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів. Останнє призвело до обмеження доступу громадян до інформації [33]. Також, окремі

є які органи місцевого самоврядування (ОМС) зробили недоступною для перегляду офіційну веб-сторінку своїх місцевих рад з 24 лютого 2022 року до травня 2022 року враховуючи вищеназвану постанову та рекомендації Асоціації міст України,.

Часткове чи повне закриття веб-сторінок місцевих рад, яке стало одним із заходів інформаційної безпеки персональних даних членів ТГ, публічних даних ОМС, на нашу думку, є важливим фактором впливу на рівень громадської участі у процесі прийняття рішень, громадського контролю за діяльністю органів публічної влади під час війни.

До запровадження воєнного стану, на виконання Закон №2939 та Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, затвердженого постановою КМУ від 21.10.2015 №835, ОМС були зобов'язані оприлюднювати на своєму офіційному веб-сайті наступну інформацію [35].

- Не застосовується Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності". Тобто, рішення про місцеві податки та збори на 2023 рік можуть приймати виключно з урахуванням приписів податкового законодавства, без проведення аналізу регуляторного впливу та погодження проектів з регуляторною службою та інформування громадськості.

- Були припинені (тимчасово) конкурси громадського бюджету або відтерміновані реалізації проектів бюджетів участі у громадах (згідно з вимогами Постанови КМУ від 09.06.2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»). Також, з урахуванням особливостей бюджетного процесу в умовах воєнного стану, може здійснюватися відтермінування реалізації проектів, передбачених бюджетами участі громад [37].

Іншим фактором змін громадської участі стала зміна професійної діяльності та місця проживання частини представників громадських

організацій (жителі територій, які стали окупованими, чи де ведуться бойові дії, здійснили релокацію як по Україні, так і за її межі). Імовірно, частина з них змінили профіль своєї діяльності на волонтерську допомогу для забезпечення гуманітарних потреб ВПО та ЗСУ, або припинили своє функціонування. Зокрема, серед представників органів місцевого самоврядування та комунальних установ також відбулась релокація у період лютий-березень, що спричинило зниження їх взаємодії з громадянським суспільством.

Отже, в умовах війни органи місцевого самоврядування України зіштовхнулися з рядом викликів та загроз. Серед них – необхідність швидкої переорієнтації на воєнні потреби, організація територіальної оборони, допомоги внутрішнім переселенцям, релокація та підтримка релокованого бізнесу. Окрім того, вагомим викликом стали системні спроби російської сторони дестабілізувати ситуацію на підконтрольній Україні території через дезінформацію та пропаганду. Аналізуючи реакцію та діяльність ОМС в умовах війни, варто підкреслити, що вони здобули унікальний досвід стійкості та протидії агресору, який у майбутньому може бути мультиплікований й для ОМС інших європейських держав.

3.3. Особливості діяльності ОМС в окупації: зміни змісту і форм взаємодії з громадою

Виклики, які постали перед ОМС після початку повномасштабної воєнної агресії Російської Федерації, змусили їх до оперативного реагування. Одним із таких викликів став єдиний підхід до розмежування повноважень місцевих рад на територіях, де ведуться бойові дії, та на територіях, де такі дії не ведуться. Застосування даного підходу, вважаємо, не дає можливості адекватного реагування на реальні потреби територій, що знаходяться під окупацією. Більше того, це утруднює здійснення діяльності через додаткові обмеження місцевими радами, що не знаходяться у зоні бойових дій.

Важливість діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС) в умовах окупації надзвичайно висока, адже вони відіграють ключову роль у забезпеченні стійкості та збереженні основних життєвих функцій громад.

Основні аспекти важливості діяльності ОМС в окупаційних умовах включають:

1. Захист прав та інтересів громадян: ОМС мають завдання захищати права та інтереси своїх громадян, особливо в умовах окупації, коли може виникнути загроза їхньому благополуччю та безпеці.

2. Забезпечення соціальних послуг: окупація може призвести до порушень соціально-економічного розвитку. ОМС відіграють важливу роль у забезпеченні соціальних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, житло та інші, для забезпечення мінімальних життєвих стандартів.

3. Організація гуманітарної допомоги: ОМС можуть взяти на себе функцію координації та надання гуманітарної допомоги населенню, яке потрапило в умови конфлікту чи окупації.

4. Збереження нормального функціонування місцевих інститутів: ОМС можуть працювати на збереження нормального функціонування місцевих інститутів, що важливо для забезпечення життєвого порядку та утримання важливих громадських служб.

5. Управління кризовими ситуаціями: ОМС повинні мати ефективні плани кризового управління для реагування на непередбачені обставини, що можуть виникнути в умовах окупації.

6. Збереження культурної та історичної спадщини: ОМС мають важливу роль у збереженні культурної історії та спадщини своєї громади, яка може бути під загрозою під час конфлікту чи окупації.

7. Збереження та підтримання місцевої ідентичності: ОМС можуть сприяти збереженню та підтримці місцевої ідентичності та культурного спадку, щоб зміцнити єдність та самосвідомість громади.

8. Сприяння міжнаціональному зближенню: ОМС можуть виконувати функцію сприяння міжнаціональному зближенню та

врегулюванню конфліктів на місцевому рівні [57].

Враховуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що діяльність ОМС в окупаційних умовах стає важливою складовою для забезпечення життєвих потреб та безпеки громади, підтримання соціально-економічного розвитку та збереження місцевого ідентитету.

Зокрема, наразі усі територіальні громади України можна поділити на три типи: 1) територіальні громади, де ведуться бойові дії та які знаходяться під окупацією; 2) територіальні громади, які знаходилися під окупацією, та на яких велися бойові дії, але наразі такі громади є звільненими від окупації; 3) територіальні громади, де бойові дії не ведуться.

Вважаємо, що абсолютна відмінність ситуації (військової, економічної, не кажучи вже політичну) на вказаних вище територіях повинна визначати політику щодо їх діяльності під час режиму воєнного стану.

У стабільності ситуації, безпеці громадян, збереженні територіальної цілісності та суверенітету нашої держави зацікавлені всі державні інституції України. Серед них: Президент та Офіс Президента України; Кабінет Міністрів України; Генеральний штаб Збройних Сил України.

Окрім того, це військово-цивільні (до 2022 року) й військові адміністрації, ради різних рівнів (обласні, районні, сільські, селищні, міські). І звісно, жителі громад, внутрішньо переміщені особи (ВПО).

Надзвичайно гострим й болючим питанням залишається статус тих територіальних громад, які перебувають під російською окупацією. Він і досі нерегульований. Міністерство реінтеграції тимчасово окупованих територій України регулярно оприлюднює список територіальних громад (ТГ), які розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні). Такі оновлення інформації (з попереднім моніторингом) й відповідні накази видаються з метою контролю за ситуацією та (що надзвичайно важливо) оформлення виплат внутрішньо переміщеним особам.

Але оскільки законодавчо статус цих громад є невизначений,

складається ситуація, за якої у їхніх голів немає чітких орієнтирів щодо характеру, напрямків діяльності в окупації. Проведений аналіз джерел засвідчує, що внесення громади до переліку не впливає на жодні повноваження чи зміну статусу. Чи не єдиною метою цього кроку є надання можливості жителям таких громад зареєструватися як внутрішньо переміщені особи та отримати відповідні виплати.

Запровадження правового режиму воєнного стану у перші години широкомасштабної війни в Україні змінило життя усіх українців, діяльність державних і самоврядних інституцій. Указом Президента України, що був затверджений Законом України, обласні, Київська міська державна адміністрація, органи місцевого самоврядування утворили ради оборони, забезпечили сприяння військовому командуванню у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. По всій Україні були створені військові адміністрації.

Не зважаючи на воєнний стан, українське місцеве самоврядування продовжує свою роботу. Має місце активна взаємодія органів місцевого самоврядування (ОМС) усіх рівнів з військовим командуванням та військовими адміністраціями, погодження між собою окремих повноважень за потреби. Додаткові функції, які випали на долю місцевої влади у перші дні війни, стосувалися великого напливу внутрішньо переміщених осіб. У кожній громаді ОМС організували реєстрацію відповідного статусу ВПО, видачу їм довідок. За короткий час за активної допомоги членів громад було налагоджено процес розміщення людей, які вимушені були залишити свої оселі.

Однак несподіваний наступ російських військ призвів до тимчасової окупації окремих населених пунктів України. Перед представниками тамтешніх ОМС постало питання щодо дій за таких умов. Правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону підготувала Роз'яснення щодо можливих дій і рішень в умовах окупації.

Діяльність державних органів та місцевого самоврядування в умовах

правового режиму воєнного стану була досить швидко врегульована державною владою. Парламент прийняв законопроект №7153, який спростив функціонування місцевого самоврядування та Уряду у період воєнного стану [67].

Також 20 квітня 2022 року Верховна Рада прийняла за основу законопроект № 7269 про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Ним передбачено врегулювання здійснення повноважень ОМС в умовах воєнного стану (насамперед, спрощення процедури прийняття кадрових рішень щодо посад в ОМС, до прикладу – опосад керівників суб'єктів комунального сектору економіки тощо) [66].

В умовах нагальної необхідності вирішення складних проблем воєнного стану було докладено максимальні зусилля до підвищення ефективності взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій. Так, за короткий час було налагоджено механізм економічної підтримки Збройних Сил України (через благодійні фонди, волонтерські рухи, приватні ініціативи, цифрові можливості). Було здійснено успішну релокацію частини бізнесу із зони бойових дій та сусідніх із нею територій у західні регіони (наприклад, Чернівецьку, Івано-Франківську, Львівську області), продовжує здійснюватися евакуація цивільного населення з прифронтових територій.

Все це підтверджує ефективність місцеве самоврядування як самоорганізації суспільства. Досвід, здобутий Україною за час російсько-української війни, демонструє перевагу самоорганізації населення перед централізованим управлінням, принаймні у перші тижні війни.

Сьогодні у нашій державі активна увага звертається на питання демократії та можливостей демократичної участі наших громадян. Не зважаючи на ті зміни, що відбулися у нашому житті (перехід всіх політичних і громадських процесів у воєнну площину), в Україні триває законотворча

робота щодо вдосконалення механізмів місцевої демократії. А також – щодо покращення відкритості й прозорості діяльності органів місцевого самоврядування. Так, у квітні 2022 року було зареєстровано законопроект №7283 «Про народовладдя на рівні місцевого самоврядування». Він спрямований на розширення правових можливостей залучення жителів громад (мешканців) і громадських організацій до вироблення рішень на рівні місцевого самоврядування.

Євроінтеграційний курс нашої держави, прагнення здійснювати реформи, незважаючи на війну, сприяють позитивному сприйняттю України у світі. Від перших днів агресії цивілізований світ продемонстрував єднання з Україною та її підтримку. З 18 березня по 7 квітня 2022 року проходив Міжнародний марафон «Єднання місцевого самоврядування світу задля добробуту людей і миру». В рамках марафону відбувся діалог між представниками місцевого самоврядування, зокрема міст-побратимів Польщі, Угорщини, Молдови, Румунії, Словаччини, які прийняли велику кількість біженців з України, а також лідерами місцевого самоврядування України» [58].

Для підтримки українських міст у пошуку партнерів створена нова онлайн-платформа Cities4Cities за підтримки Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи. Платформа є безплатним онлайн-інструментом. Він дозволяє ОМС України та інших регіонів Європи поділитися своїми потребами та пропозиціями, пов'язаними з міською інфраструктурою, а також налагодити прямі зв'язки для співпраці з отримання практичної допомоги [3].

Розгортання повномасштабного нападу російських військ на територію України 24 лютого 2022 року спонукало місцеві органи самоврядування України до роботи в режимі надзвичайної ситуації. Місцеві ради, хоча й не у всіх регіонах однаково, перетворилися на своєрідні канали передачі важливої інформації військовому командуванню України. В багатьох громадах представники місцевого самоврядування взяли на себе організацію евакуації,

прийом переселенців, а також відправку та приймання гуманітарної допомоги. В умовах конфлікту важливою стала комунікація влади з населенням.

У сучасній епохі Інтернету існує безліч каналів для інформування, таких як Telegram-канали, Twitter і інші месенджери. Однак українське законодавство визначає офіційний веб-сайт органу влади в мережі Інтернет як основний засіб комунікації з громадськістю. Останні два роки, пов'язані з карантинном, викликаним пандемією коронавірусу COVID-19, дали всім громадянам та інституціям України можливість опанувати навички дистанційної комунікації та віддаленої роботи.

Це особливо актуально для громад, які залишилися адміністративними центрами укрупнених районів після територіальної реформи 2020 року. Військові адміністрації в областях та районах зосередили свою увагу на забезпеченні збройної оборони країни, тоді як органи місцевого самоврядування залишалися головними факторами у вирішенні цивільних питань. Особливо важливим стало використання офіційних веб-сайтів органів місцевого самоврядування для комунікації з громадянами в умовах тимчасової окупації чи зони бойових дій на сході України.

Проте, ситуація з функціонуванням офіційних веб-сайтів територіальних громад має значні відмінності в залежності від регіону розташування конкретної громади. Найбільше це відчутно у громад, які перебувають в окупації або знаходяться в зоні активних бойових дій. Залежність виявляється не завжди очевидно.

Серед восьми громад-районних центрів Донецької області наразі не окупованими залишилися лише Бахмут, Краматорськ та Покровськ. У кінці лютого Бахмутська міська рада направила громадян на свою сторінку у соціальній мережі Facebook. Однак Краматорська та Покровська міські ради продовжують активно вести свої власні сайти, навіть публікуючи новини щоденно. Особливо вражає функціонуючий офіційний веб-сайт Маріупольської міської ради який став справжнім символом нездоланності

українського народу. Навіть при окупації міста, не лише публікуються новини, але і проводяться сесії міської ради в online-форматі.

Таким чином, останній етап збройної агресії суттєво вплинув на роботу офіційних веб-сайтів органів місцевого самоврядування територіальних громад районних центрів сходу України. В залежності від конкретних умов, таких як окупація, зона бойових дій або тил, веб-сайти місцевих рад адаптували свій режим роботи. Проте важливо відзначити, що вплив ворожої дії на функціонування веб-сайтів не завжди є прямим: деякі сайти в окупованих громадах (Маріуполь та Ізюм) продовжують працювати, тоді як прифронтові (Чугуїв) та громади в тилу (Конотоп) припинили використовувати свої ресурси.

Це свідчить як про високий рівень спроможності органів місцевого самоврядування виконувати свої функції під час ворожої окупації, так і про можливість окремих чиновників використовувати цю ситуацію для таємної діяльності, обмежуючи доступ громадян до необхідної інформації в умовах воєнного конфлікту. Зазначеної тенденції слід приділити увагу як з боку громадськості, так і з боку правоохоронних органів та військових адміністрацій, щоб забезпечити прозорість та відкритість інформації в умовах воєнного стану [59].

Режим воєнного стану має свій вплив на всі сфери суспільного життя, у тому числі, і на функціонування органів місцевого самоврядування. Враховуючи виклики, з якими зіштовхуються органи місцевого самоврядування у своїй діяльності, що були описані у нашій роботі, вважаємо, що наступні рекомендації можуть бути доцільними для покращення роботи ОМС в Україні в умовах війни. Отже, необхідно:

Насамперед, запровадити нову типологію українських регіонів, відповідно до їхньої ролі та ситуації в умовах війни. В роботі вже йшлося про підхід, ще відображена українська реальність воєнного стану. Зокрема, народний депутат Віталій Безгін, голова підкомітету з питань адміністративно-територіального устрою Комітету Верховної Ради України з

питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, запропонував виділити наступні типи територій: 1) території, які тимчасово окуповані; 2) території, де відбуваються бойові дії; 3) території тиллові (опорні), де немає бойових дій, але вони допомагають тим територіям, де ведуться бойові дії.

Яскравий приклад подібної взаємодії – це Одеса-Миколаїв. Одеса системно надає гуманітарну допомогу Миколаєву. Опорними також можна назвати Житомирську, Дніпропетровську області. До цього можемо додати й території глибокого тилу (Чернівецька, Закарпатська області) – найбезпечніші регіони, куди переселилося чимало ВПО й були релоковані окремі підприємства.

Важливо враховувати, що умови окупації значно ускладнюють діяльність українських ОМС, але їхня роль залишається критичною у забезпеченні основних потреб та представленні інтересів місцевого населення в умовах кризи.

Отже, взявши до уваги все вище зазначене, можна прийти до наступних висновків, що в умовах окупації діяльність ОМС неминуче піддається серйозним змінам. Органи самоврядування стикаються з обмеженнями своєї самостійності та владних повноважень, що визначаються окупаційними структурами. Зміни у змісті взаємодії з громадою відбуваються під впливом нових реалій та викликів, що створюються окупаційними силами. Важливою частиною діяльності ОМС в умовах окупації стає забезпеченням базових потреб населення та збереженням ідентичності та культурних цінностей. Органи самоврядування можуть виявити креативність та ресурсність у вирішенні гуманітарних завдань та наданні підтримки громаді в умовах обмежених ресурсів. Зміни в змісті взаємодії ОМС з громадою можуть включати акцент на важливості взаєморозуміння та підтримки, щоб укріпити соціальний капітал та сприяти формуванню резистентного суспільства. Здатність ОМС представляти й забезпечувати інтереси громади, навіть ускладнених умовах, стає ключовою у забезпеченні прав та потреб місцевого

населення. Однак окупація також ставить перед ОМС виклик збереження своєї автономії та незалежності. Взаємодія з окупаційними структурами може стати тонкою гранню між задоволенням потреб громади та збереженням суттєвих принципів локального самоврядування. У підсумку, дослідження особливостей діяльності ОМС в умовах окупації дозволяє краще розуміти їхню роль у забезпеченні стійкості та розвитку громад, а також виявляти шляхи покращення взаємодії та ефективності їхньої діяльності в умовах кризи.

ВИСНОВКИ

У результаті вивчення та аналізу комунікаційної взаємодії між владою та громадою в умовах війни, можна зробити кілька важливих висновків. Насамперед необхідно відзначити, що у сучасних умовах класичні теорії комунікації набувають нового звучання. Теорії соціальної, політичної комунікації здобувають дедалі більше уваги з боку науковців, у т.ч., й українських. Останнє особливо актуально у сучасний історичний період, адже війна, яка сьогодні веде Україна за свою незалежність, має як інформаційний, так і традиційний військовий аспекти.

Дослідження даної проблематики неможливе без опрацювання різноманітних джерел та літератури, у т.ч., присвячених проблемам гібридної війни та децентралізації, які безпосередньо пов'язані між собою в історії нашої держави. Початок гібридної агресії росії проти України припав на 2014 рік, а реформа децентралізації у нашій державі розпочалася уже наступного, 2015 року. Таким чином, дана реформа була здійснена в умовах гібридної війни. Серед результатів децентралізації – посилення управлінської й інституційної спроможності місцевих громад, що, на нашу думку, в умовах повномасштабного вторгнення дало свій позитивний результат. Територіальні громади досить швидко організували загони територіальної оборони, що у ряді випадків мало критичне значення й значною мірою сприяло збереженню тих чи інших населених пунктів під юрисдикцією нашої держави, убезпеченню їх від окупації ворогом.

Окрім того, реформа децентралізації сприяла посиленню комунікаційної взаємодії органів публічної влади з громадами, що у повній мірі виявилось упродовж останніх років. Причому як у позитивному, так і у негативному ключі.

Під час дослідження виявлено, що комунікаційні процеси в період конфлікту є визначальними для ефективного функціонування суспільства та збереження стабільності. На фоні воєнного конфлікту взаємодія влади та громади набуває особливого характеру. Зокрема, виникає необхідність

забезпечення доступу до достовірної інформації, що є ключовим елементом формування громадської думки та участі в суспільно-політичному процесі. Спільна робота влади та громади у сфері комунікацій є необхідною для забезпечення ефективного вирішення проблем та подолання наслідків війни.

Також виявлено, що в період війни важливо створити ефективні комунікаційні канали для забезпечення взаєморозуміння та взаємодії між владою та громадою. Використання сучасних технологій, соціальних мереж та інших засобів зв'язку може значно полегшити цей процес та сприяти вирішенню проблем.

Загалом, вивчення комунікаційної взаємодії влади та громади в умовах війни дозволяє визначити ключові аспекти, які впливають на стабільність суспільства та успішне подолання труднощів. Досягнення ефективної комунікаційної стратегії є невід'ємною частиною вирішення проблем та збереження соціальної гармонії в умовах воєнного конфлікту

Крім того, важливо враховувати, що в період війни комунікація стає не лише інструментом обміну інформацією, але й засобом психологічної підтримки громади. Влада має активно взаємодіяти з громадою, надавати чітку інформацію щодо ситуації, вживати заходів для зменшення страху та невизначеності серед населення.

Ключовим фактором є встановлення взаємної довіри між владою та громадою. Влада повинна демонструвати відкритість, чесність та готовність слухати голос громади. Взаєморозуміння та співпраця сприяють створенню сприятливого клімату для розв'язання проблем та покращення умов життя в умовах війни.

У заключенні, комунікаційна взаємодія між владою та громадою в умовах війни визначається як ключовий елемент для забезпечення стабільності суспільства. Розробка та реалізація ефективних стратегій комунікації є необхідною умовою для успішного подолання труднощів, які супроводжують конфлікт, та побудови міцних відносин між владою та громадою в період воєнного конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. «Вокс Україна» незалежна аналітична платформа. URL: <https://voxukraine.org>
2. «ВЦА чи місцева рада. Як управляють територіями громад на сході України». Антикризисний медіа-центр. 01.11.2021. URL: <https://acmc.ua/vczechy-misceva-rada-yakupravlyayut-terytoriyamy-gromad-na-shodi-ukrayiny/>
3. CITIES 4 CITIES UNITED 4 UKRAINE. URL: <https://cities4cities.eu/ua/>
4. Council of Europe. "Local Government and the Russian-Ukrainian Conflict: Trends and Innovations." URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/local-government-and-the-russian-ukrainian-conflict-trends-and-innovations>
5. Council of Europe. "Local Authorities and the Maintenance of Law and Order in Crisis Situations." URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/publications>
6. Council of Europe. "Local and Regional Authorities in Ukraine: Contribution to Decentralization, Regional Development, and Good Governance." URL: <https://www.coe.int>
7. EU vs Disinfo. URL: <https://euvsdisinfo.eu/ua/>
8. Ministry of Regional Development of Ukraine. "Decentralization in Ukraine: Key Achievements and Challenges." URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248598798>
9. Ministry of Regional Development, Construction, and Housing of Ukraine. "Initiatives for Sustainable Development of Territorial Communities." URL: <https://www.minregion.gov.ua>
10. MRPL.CITY. міський портал Ганна Остробородько URL: <https://mrpl.city/news/view/sotni-mariupoltsev-vyshli-na-aktsiyu-v-podderzhku-ukrainy-i-protiv-rf>
11. MRPL.CITY. міський портал, Ганна Остробородько URL: <https://mrpl.city/news/view/posledstviya-obstrelya-v-mariupole-povysilas-zhestkost-vody-bolee-20-naselennyh-punktov-donetchiny-obezvozheny>
12. MRPL.CITY. міський портал, Ганна Остробородько URL:

<https://mrpl.city/news/view/mariupoltsev-napugali-oruzhejnye-zalpy-obstanovka-na-donbasse-obostryaetsya>

13. MRPL.CITY. міський портал, Ганна Остробородько URL: <https://mrpl.city/news/view/o-vzryvah-v-mariupole-my-oprosili-1500-chelovek>

14. Mykolaiv-Development-Strategy-2016-2021.pdf URL: <https://www.mda.mk.ua/wp-content/uploads/2016/03/Mykolaiv-Development-Strategy-2016-2021.pdf>

15. Norris, P., & Curtice, J. "Explaining the Brexit vote: A socio-economic and psychological exploration of the referendum vote." URL: <https://www.cambridge.org/engage/api-gateway/brexit/assets/orp/resource/item/57257bdc84ae94c72c956487/original/explaining-the-brexit-vote-a-socio-economic-and-psychological-exploration-of-the-referendum-vote.pdf>

16. Parliament of Ukraine. "Local Self-Government in Ukraine: Current State and Prospects of Development." URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-18>

17. Parliament of Ukraine. "Local Self-Government in Ukraine: Current State and Prospects of Development." URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-18>

18. T.A. van Dijk. Communicating racism: ethnic prejudice in thought and talk. T.A. van Dijk. London: Sage Publ, 1987. 435 с.

19. Ukrainian Crisis Media Center. "Local Self-Government in Eastern Ukraine: Challenges and Opportunities." URL: <https://uacrisis.org/ua/63114-samosprava>

20. Ukrainian Legal Aid Foundation. (2016). "Role of Local Authorities in Ensuring Law and Order in the Context of Armed Conflict." URL: <https://www.ulead.org.ua>

21. United Nations Development Programme (UNDP). "Local Self-Government and Territorial Power." URL: <https://www.ua.undp.org>

22. Андрес Родрігез-Позе, Федеріко Барталуччі. «У пошуках «стратегій успіху» в післявоєнній Україні». Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/uposhukah-strategij-uspihu-v-pislyavoyennij-ukrayini/>

23. Афонін Е. А., Гонюкова Л. В., Войтович Р. В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. 160 с.
24. Берлоу, Д. "Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice". 1960.
25. Борщевський С. Рік російської міфології. Сергій Борщевський. Київ : Дуліби, 2016. 288 с.
26. Вагнер О. Проект українських істориків розвінчує історичні міфи російської пропаганди URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26786505.html>
27. Гнатюк С. Л. Журналістика на території України в умовах гібридної війни: межі та можливості державного URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/8122016-258af.pdf>
28. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. В. П. Горбулін. Стратегічні пріоритети. № 4 (33). 2014. С. 5-12.
29. Горбулін В. Україна і Росія: Дев'ятий вал чи Китайська стіна. В. П. Горбулін, О. С. Власюк, С. В. Кононенко. Київ : НІСД, 2015. 132 с.
30. Гришко Л. Російська пропаганда в Україні: «мандрівні меседжі» та «темиключі» URL: dw.com/uk/російська-пропаганда-в-україні-мандрівнімеседжі-та-теми-ключі/a-37914176
31. Громади, тероборона та добробати: законодавчі новації та роз'яснення для ОМС. – U-LEAD Сумський регіональний офіс. Трибуна. 23.05.2022 URL: <https://tribuna.sumy.ua/gromady-teroborona-ta-dobrobaty-zakonodavchinovatsiyi-ta-roz-yasnennya-dlya-oms/>
32. Дмитро Синяк. Інтерв'ю з головою Станіславської громади для вебсайту «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14965>
33. Документ 263-2022-п, чинний, поточна редакція. Редакція від 23.05.2023, підстава - 469-2023-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-п#Text>
34. Документ 2657-XII, чинний, поточна редакція. Редакція від 27.07.2023,

підстава 3005-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

35. Документ 2939-VI, чинний, поточна редакція. Редакція від 08.10.2023, підстава. 2614-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

36. Документ 2939-VI, чинний, поточна редакція. Редакція від 08.10.2023, підстава. 2614-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

37. Документ 590-2021-п, чинний, поточна редакція. Редакція від 16.11.2023, підстава 1193-2023-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-п#Text>

38. Євгеній Гречківський «Вертикаль влади в умовах воєнного стану». Які права у військової адміністрації URL: <https://everlegal.ua/vertykal-vlady-v-umovakh-voennogo-stanu-yaki-pravau-viyskovoyi-administratsiyi>

39. ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ місцевого самоврядування. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU88002H?an=486364>

40. Залізник Л. Україна і Росія: війна цивілізацій. Леонід Залізник. Універсум. 2017. № 3-4. С. 4-11.

41. Заноз Н. П'ять міфів російської пропаганди про Україну. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29137371.html>

42. Іщенко Н. Війна нулів та одиниць Наталя Іщенко. День. 2017. № 110-11 (29 червня). URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/viyna-nuliv-ta-odynuc>

43. Іщенко Н. Полювання на «сніговика-расиста». Коли спростування фейків перетворюється на «сізіфову працю» URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/polyuvannya-na-snigovyka-rasyta>

44. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. М. Кастельс. М.: ГУ-ВШЭ, 2000. 608с.

45. Колективна оборона Стаття 5. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_110496.htm

46. Комунікація в державі та суспільстві: термінознавчі аспекти. І. В. Чаплай канд. наук з держ. упр., доцент кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ, URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja>

&uact=8&ved=2ahUKEwi4jZ7Z9JKDAxXWX_EDHTGUDXAQFnoECA0QAQ
 &url=http%3A%2F%2Fwww.dy.nayka.com.ua%2F%3Fop%3D1%26z%3D1109.
 &usg=AOvVaw03WTDI1A8AzOzn6YOB7E6&opi=89978449

47. Конституція України. URL:
<https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

48. Король В. Г. Комунікаційно-контентні агресії Кремля: характеристика, тенденції, організація спротиву. В. Г. Король. Суспільно-політичні процеси. 2016. Вип. 4. С. 128-146.

49. Ладонько Л. С., Михайловська Е.В., Кунденко А.В. Децентралізація державного управління як основа публічного менеджменту на місцевому рівні. Актуальні проблеми державного управління. Харків, 2016. №2 (50). С. 1-5

50. Лазарафельд, П., Берсон, П., & Гаудец, Л. The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign. 1944.

51. Лассуелл, Х. Д. The Structure and Function of Communication in Society. In Bryson, L. (Ed.), The Communication of Ideas". New York: Harper, 1948. с. 37–51.

52. Локальний груповий чат, посилання на 1 повідомлення URL:
https://t.me/pereklichka_mariupol/2

53. Любовець Г. Національна безпека та її інформаційна складова. Григорій Любовець, Валерій Король. Мова і суспільство. 2016. Випуск 7. С. 95-107.

54. Мазур В. Г. Комунікації як механізм взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні. Державне управління: удосконалення та розвиток № 8. 2011. URL:
<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=313>

55. Малик Я. Інформаційна війна і Україна. Я. Малик. Демократичне врядування. 2005. Випуск 15. С. 45-49.

56. Маріупольська громада поділилася успішними кейсами у сфері освіти, в які важко повірити. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14220>

57. Матеріали Міжнародного круглого столу до дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 грудня 2022 р.) URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2007/files/a2ddab75-0169-4786-96ef-60255566690a.pdf>

58. Міжнародний марафон місцевого самоврядування об'єднав більше 1000 муніципалітетів з 35 країн. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14792>

59. Місцеві ради стали своєрідними «рупорами» військового командування України. Громадський Простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=mistsevi-rady-staly-svojeridnymy-ruporamy-vijskovoho-komanduvannya-ukrajiny>

60. Наказ Стрийської районної військової адміністрації від 11.03.2022 № 37 «Про припинення повноважень Стрийської районної ради» URL: <https://drive.google.com/file/d/1ktEZG8IjVGpuAdsuRFjsFHjnp634q8hk/view>

61. Національний інститут стратегічних досліджень. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/Децентрал_влади_друк_блок_обкладинка_0.pdf

62. Немировський Б. 16 найбільших міфів російської пропаганди про Україну Б. Немировський. 24 канал. 27 квітня 2017. URL: http://24tv.ua/16_naybilshih_mifiv_rosiyskoyi_propagandi_pro_ukrayinu_n807537

63. Перепелиця Г. Російсько-український конфлікт: гібридний мир проти гібридної війни. Григорій Перепелиця. Універсум. 2017. № 1–2. С.

64. Підсумки-2014: топ-5 міфів російської пропаганди про Україну URL: <http://www.volynpost.com/news/44578-pidsumky-2014-top-5-mifiv-rosijskoipropagandy-pro-ukrainu>

65. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Кабінет Міністрів України URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/247190087>

66. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" щодо функціонування місцевого самоврядування у

період дії воєнного стану. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39399>

67. Проект Закону України від 13.03.2022 № 7153. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/II07097A?an=24>

68. Реформа децентралізації. Кабінет Міністрів України (kmu.gov.ua) URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

69. Російська інформаційна експансія для Нідерландів: міфи і фейки про Україну URL: informnapalm.org/ua/rosijska-informatsijna-ekspansiya-dlya-niderlandiv-mifyi-fejky-pro-ukrayinu

70. Сагер Л. Ю. Аналіз теоретичних основ внутрішніх комунікацій як необхідної умови ефективного управління підприємством. Маркетинг і менеджмент інновацій, 2011, № 1, С. 128-136.

71. Слова та війни: Україна в боротьбі з російською пропагандою URL: https://issuu.com/internews-ukraine/docs/words_and_wars_ukr

72. Стаття: Shannon, C. E., & Weaver, W. (1948). "A Mathematical Theory of Communication." URL: <http://math.harvard.edu/~ctm/home/text/others/shannon/entropy/entropy.pdf>

73. Стратегія Маріуполя 2030 (era-ukraine.org.ua) URL: https://eraukraine.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Strategy_2030_Mariupol_compressed.pdf

74. Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування та децентралізація. Законодавство (навчальний модуль). Анатолій Ткачук. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 80с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/81/Miscevesamovryaduvannya.pdf>

75. Указ президента України №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

76. УКРАЇНА Посібник з відкритого місцевого самоврядування та публічної етик. URL: <https://rm.coe.int/open-local-government-and-public-ethics-ukr/1680a56757>

77. Цюрупа М. В. «Гібридна війна» у категоріальному ряду політичної філософії. М. В. Цюрупа. *Virtus*. 2015. № 2. С. 55-59.

78. Цюрупа М. Питання визначення сутності «гібридної війни»: на прикладі збройної боротьби на сході України (середина 2014 - кінець 2015 рр.). Михайло Цюрупа. Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень. 2015. Вип. 5. 6 (79.80). – С. 56-65.

79. Шавкун І. Г. Комунікація як ефективний інструмент забезпечення "доброго врядування" ("GOOD GOVERNANCE"). І. Г. Шавкун, Я. С. Дибчинська. Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку. 2017. Вип. 1. С. 35-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnnt_2017_1_7.

80. Щодо активізації взаємодії організацій громадянського суспільства із органами державної влади: аналіт. зап. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/881/>.

81. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. Галина Яворська. Стратегічні комунікації. 2016. № 4 (41). С. 41-48.